

Az új vallási mozgalmak – a pünkösdi és pünkösdi-karizmatikus mozgalmak

Az „új vallási mozgalmak” kifejezés a 60-as években keletkezett vallásgyakorlati sajátosságukban elkülönülő mozgalmakat¹ jelenti. Emellett viszont néhány kutató úgy véli, hogy az alternatív vallásoknak a 60-70-es évekbeli virágzása nem új jelenség, hanem inkább az okkult miszticizmus és a keleti gondolatok iránti érdeklődés 19. századi megindulásának folytatása (Melton 1987:47-48.) Párhuzamot vonnak (Melton 1987) a „monista” miszticizmus és a korábban Christian Science-ben megnyilvánuló okkult témák között, s ugyanezt a folytonosságot állítják fel a New Age mozgalmakkal is. Az új vallási mozgalmakat elemző szakirodalom a hetvenes években elsősorban a mozgalomban résztvevők „beilleszkedő” és „integratív” szerepeit elemezte.² Ezek az írások megkülönböztetik az „alkalmazkodó” és a „marginális mozgalmakat”. Úgy vélik, hogy az előzők megkönnyítik a hívő embernek, hogy visszailleszkedjen a társadalmi életbe, míg az utóbbiak eltávolítják tagjaikat a társadalomból (Robbins et al. 1975:56).

Az új vallási mozgalmak elemzési szempontjai a 80-as években a városi társadalomban létrejövő közösségek problémáit hangsúlyozták. A kutatók úgy vélték, hogy a közösségek elszemélytelenedése, a családok elszigetelődése megváltoztatta a fiatalok kapcsolatrendszerét. A különféle mozgalmak „melegséggel, normatív struktúrákkal és szilárd tekintéllyel jellemzett alternatív rokonsági rendszereket” ígértek (Robbins 1996:187). Ezek a mozgalmak következetesen használták a rokonság nyelvét (mint pl. testvér), s mindez a családpótlékot kereső fiatalok számára biztonságot és védelmet nyújtott (Gordon 1980). Emellett az új vallási mozgalom „tagjainak olyan végső vonatkoztatási rendszert nyújt, amely meghaladja, önmaga fölé emeli, transzcendálja a modern világ hétköznapi életének unalmas szokványosságát és értelmetlenségét” (Hunter 1981:9-10).

Több kutató is úgy véli (Robbins-Anthony 1972, Beckford 1985), hogy a modernitás a legtöbb ember számára krízis helyzetet, az otthontalanság érzetét hozta. Ez a folyamat identitásválságot eredményezett, s „az önértelmezés krízise”, az ember „antropológiai tiltakozása” a modernitással szemben erősen hozzájárult ahhoz, hogy az új vallási mozgalmak létrejöhessenek” (Szilczl 1998:34). A kutatók úgy vélik, hogy nem társadalmi és politikai okokra vezethetők vissza az új vallási mozgalmak jelenségei, hanem dominánsan az emberi természetben gyökereznek (Szilczl 1998:34).

---

¹ A „mozgalom” fogalmát Máté-Tóth András definiálta a következőképpen: „nem párhuzamos olyan intézményi formákkal, mint felekezet, egyházak vagy vallások. A mozgalmak gyakran korlátozott, mintsem teljes vallási élményre összpontosítanak, és hajlamosak egy bizonyos tanítás, doktrína, magyarázat vagy tapasztalat túlzott hangsúlyozására. A mozgalom hosszú távú fennmaradása és megfelelő szocializációja a mozgalom egyházzá válásához is vezethet.” (Máté-Tóth 2008) Munkámban a karizmatikus vallásgyakorlat elemzésénél a fentiek alapján a mozgalom kifejezést használom.

² A teljesség igénye nélkül erről lásd: Robbins 1969, Robbins-Anthony 1972

A modernitásról, mint az új vallási fundamentalizmust³ kiváltó okról beszélnek az elemzők.⁴ Az új vallási mozgalmakat, gyakran tartják fundamentalistának elveik, társadalomfilozófiájuk⁵, viselkedési mintáik⁶ miatt. A fundamentalizmus legfőbb jellemzője, hogy „tagjai számára egy jól szervezett keretet kínál fel azáltal, hogy a család mintájára ideologikus alapon szervezi meg azt a világot, amelyben tagjai mozognak. (...) A sokféleség helyett az így kiépített világok szerkezetileg egységesnek, biztosnak tételződnek. Ugyanakkor ezeknek a „világoknak” a megjelenése szükségszerűen foglalja magába az elzárkózást, mert a külső, körülvevő „léttel” nem fedik egymást” (Szilczl 1998:44).

Az új vallási mozgalmak elemzésével kapcsolatban a szekularizáció vizsgálata is meghatározó. Stark és Bainbridge (1985) úgy véli, hogy a szekularizáció a tradicionális vallás végső összeomlásához vezet, s ugyanakkor utat nyit az új vallási mozgalmak előtt. A szerzőpáros a szekularizációt olyan folyamatnak tekinti, mely a hagyományos vallások körében újjáéledést (szekták) és újítást (kultuszok) hozott. Úgy vélik, hogy a vallás egy „általános kompenzációs rendszer”, mely az ember szükségleteiből ered, s eredményessége érdekében helyre kell állítania vallási tradíciók szerepét a szekularizált világban, s ez vezet az egyházakban – többek közt - a karizmatikus megújuláshoz. Az új vallási mozgalmak legitimálják azt, amit a vallási tradíció nehezen vagy sehogy nem fogad el. Így az új vallási mozgalmak mintegy alternatívaként kínálják fel önmagukat (Szilczl 1998:35).

Az „*egyház típusú közösségek*”, „azok a keresztények, akik a Bibliát (Szentírást) hirdetik, ennek érdekében közös szolgálatot végeznek, és bizonyágtételt tartanak (diakónia és misszió) és mint hívők gyülekezete „az evangélium hirdetésére, s a sákramentumokkal (keresztség, úrvacsora) való élésre istentiszteletre egybegyűlnek” (Gandow 1997:27)⁷. Ezek alapján – a hagyományos, tradicionális egyházak mellett - a „szabadegyházakat”⁸ is egyháznak tartják (Gandow 1997:27). A magyarországi

---

³ A „fundamentalizmus” irányzatát jelölő fogalom 19. századi angolszász fogalom. Olyan csoportosulásokra utal, melyek a verbális inspiráció és a Biblia tévedhetlensége mellett állnak ki. Első közösségeik észak-amerikai ébredési mozgalmak köreibe alakultak ki, s Krisztus második eljövételét hirdették. A mozgalom támogatására hozták létre a The Fundamentals című kiadványsorozatot (Minden vallás egyház? : tájékozódás a mai vallási pluralizmusban 1996:11) A fundamentalista irányzat követői a Biblia tanításának szó szerinti átvételét vallják, az inspiráció és a Szentírás abszolút tekintélye alapján.

⁴ Bár Szilczl Dóra tanulmányában megjegyzi, hogy ehelyett a modernitást „olyan keretként” kellene kezelni „melyen belül bizonyos fundamentalista jegyek megjelenhetnek, működhetnek” s így „empirikusan vizsgálhatóvá válnak (Szilczl 1998: 35).

⁵ A fundamentalizmus bibliamagyarázati elve szerint az apostolok korának „hitvallását” kell visszaállítani a kereszténységben.

⁶ Szigorú, meghatározott vallási szabályrendszerhez való igazodás jellemezi nem csak vallásgyakorlatukat, hanem mindennapi életvitelüket is.

⁷ Az Egyházak Világtanácsa alapnyilatkozata a keresztény egyházak közé csak olyan közösségeket sorol „amelyek az Úr Jézus Krisztust a Szentírás szerint Istennek és Megváltónak Vallják, és ezért közösen igyekeznek betölteni, amire elhivattak, az Atya, Fiú és Szentlélek Isten dicsőségére” (idézi: Gandow 1997:27)

⁸ A szabadegyház – Free Church fogalma a 19. században jött létre, bár az általa képviselt szellemiségű mozgalmak már korábban kialakultak. Először Angliában és Észak-Amerikában jöttek létre nagyobb létszámú közösségek. A szabadegyházak közös jellemzője, hogy az államegyház vagy a népegyház elutasítása jegyében jöttek létre. Jellemző vonásaik: - vallják a Szentháromság hitet, - élnek a

kisegyházak nagy része (pl. baptisták, adventisták, metodisták, pünkösdisták) a „szabadegyházak” közé sorolhatók. A szociológiai irodalom egyháznak tartja azokat a tradicionális formációkat „amelyek az élethez és saját identitásukhoz való közeledés jellemez (például római katolikus egyház, metodista egyház, protestáns egyházak)” (Szász-Szilczl (1996:84) idézi Meltont (1986). Az új vallási csoportok ettől való dogmatikai, vallásgyakorlati és tradíció szerinti elkülönülést jelentenek (Szász-Szilczl 1996:84).

Szektáknak nevezik azokat a csoportokat, amelyek szakítottak a tradicionális, történelmi egyházakkal, s bár bizonyos elemekben követik tanrendszereiket, mégis szigorúbban ragaszkodnak a doktrinákhoz (Szász-Szilczl 1996:85). „Szektáknak”⁹ tartják azokat a közösségeket, amelyek a keresztény hagyományokhoz Biblián kívüli kijelentéscsatornákat társítanak (Gandow 1997:26), az egyházakkal szemben missziót, toborzást végeznek, tagjaik életvitelét szabályozzák, társadalmi kapcsolatait meghatározzák. A teológia azt a mozgalmat tartja szektának, amelyet az egyház „tévelygésnek”, „illegitimnek” tart (Voigt 2006:158). A szélsőségesebbnek tartott szekták extrém vallásgyakorlatokat végeznek, pontos előírásaik vannak tagjaik mindennapi életével (öltözködés, kegyesség, társadalmi kapcsolatok) kapcsolatban.

Az egyház és a szekta hasonló kulturális mintákat követ, ezzel szemben a *kultuszok* eltérő vallási struktúrát valósítanak meg. Elsőként az angolszász világban jelent meg az új vallási mozgalmakra adott válaszreakcióként az „anti-kultusz mozgalom”, s ennek tagjai beszéltek először úgynevezett „destruktív kultuszokról” is.¹⁰ A kultuszok jellemzői közé tartozik a vezető „mindenhatósága”, a tagok életvitelére hozott szabályrendszer következetes betartatása, tagjai korábbi társadalmi kapcsolatainak leépítése, anyagi hozzájárulás megkövetelése stb. (Melton 1986). Láthatjuk, hogy a szekta és a kultusz vonásai rendkívüli módon hasonlóak. Ennek oka az, hogy az amerikai és az európai szekta és kultuszok fogalomrendszere eltér egymástól. Európában azokra az irányzatokra is a szekta fogalmát használják, amelyekre az amerikai kutatók a kultusz fogalmát (Szász-Szilczl 1996:86). Így a fő destruktív kultuszok közé sorolják az Egyesítő Egyházat, az Isten Gyermekei (ma: Szeretet Családjá) mozgalmat, a Szcintológiai Egyházat¹¹, a Krisna Tudat Nemzetközi Szervezetét és Az Út – Mozgalom nevű közösséget.¹²

---

keresztység és az úrvacsora szentségével, - hangsúlyt fektetnek a személyes hitre és döntésre („megtértek közössége”), - önkéntesen vállal anyagi hozzájárulásukat, - puritán, szenvedélyektől mentes, munkás életmódot kívánnak meg, - nagy hangsúlyt fektetnek a misszióra és evangelizációra, - az egyházszerkezet tekintetében széles skálájú pluralizmus mutatkozik. (Minden vallás egyház? : tájékozódás a mai vallási pluralizmusban 1996:8) A magyarországi Szabadegyházak Szövetsége 1944 őszén jött létre. Tagjai közé tartoztak: a Baptista Egyház, a Metodista Egyház, az Adventista Egyház, Pünkösdisták Egyház (bővebben: Szigeti 1979, Szigeti 1981a, Szigeti 1981b, Szigeti 1981c, Szigeti 1981d, Szigeti 1985, Szigeti 1991, Rajki 2005)

⁹ A szekta szó egyes elméletek szerint a latin sequi = „valakit követni” szóból származik. Más teológusok a „secare” – „válni” szóból eredeztetik. (bővebben: Gandow 1997:26, Fekete 1993, Eimuth 1999)

¹⁰ Erről lásd bővebben: Németh 1996, Süle 1996, 1997

¹¹ Lásd erről: Veér 2001

¹² Magyarországon szekták közé sorolják többek közt a Jehova Tanúit, a Mormon Egyházat, Krisna Tudatú Híveket, Moon Egyház, a Holić csoport – Keresztényeket stb. A magyarországi közösségekről

Az alternatív vallások terminológiája – mint a korábban felvázoltak mutatják – nem egységes. Ugyanarra a jelenségre használják a szekta, a kultusz vagy az új vallási mozgalom fogalmát. Mindemellett a szekta kifejezéshez egy erőteljes negatív értelmező rendszer kapcsolódik, a kultusz fogalmához egy szintén negatív minősítés. Ezzel ellentétben az új vallási mozgalom fogalma ötvöző fogalom. Egyaránt használják a hatvanas években megindult keresztény gyökerű új vallásokra, illetve a keleti vallások hatását mutató mozgalmakra. Az új vallási mozgalom fogalmához, értelmezési rendszeréhez elsősorban elemzés és nem minősítés tartozik.

Az utóbbi száz évben többféle változatban jelentkeztek karizmatikus típusúnak nevezhető mozgalmak. A karizma kifejezés Pál apostol a Szentlélek kegyelmi ajándékairól szóló tanításában jelenik meg.¹³ A karizmatikus típusú mozgalmakban több hasonló jellegzetesség van. A karizmatikus mozgalmak a Szentlélek ajándékában való személyes és különböző „észlelhető” jelekkel kísért részesedést hangsúlyozzák. A mozgalom teológiája szerint a Szentlélek ajándékai (a Pál apostol levelei alapján), a karizmák a következők lehetnek: „nyelveken szólás” és ennek magyarázata, prófétálás, gyógyítás, hit, rossz lélek űzés, csodatevés¹⁴. Az ajándékok közül a mozgalom tagjai néhányat – mint a nyelveken szólás, a prófétálás, rossz lélek űzés és a gyógyítás – kiemelten kezelnek. Ezeknek az ajándékoknak a birtoklása a Szentlélek által való megszállás mélységét mutatják. Így a hívő ember minél mélyebben „beavatott”, annál több karizmának van birtokában.

A karizmatikus irányzatnak két fő áramlata van: a pünkösdzizmus és a karizmatikus mozgalmak. A *pünkösdzizmus* vagy „*pünkösdi mozgalom*”¹⁵ a 20. század elején, az Amerikai Egyesült Államokban alakult ki, a protestáns evangéliumi

---

részletes leírást ad a Lugosi Ágnes és Lugosi Győző (1998) szerkesztett könyv függeléke. A szektákról szóló irodalmat lásd: Mezei 1994, de Rosa 1991, Eimuth 1999, Bolyki 2000, Révy 2001, Cawthorne 2003, Vernetta 2003, Török 2004, Horváth é. n., Horváth 2005

¹³ 1Kor 12-14-ben és Rom 12,3-8. részletesen ír Pál apostol a lelki ajándékokról.

¹⁴ „7. Mindenkinek azonban haszonra adatik a Léleknek kijelentése. 8. Némelyiknek ugyanis bölcsességnek beszéde adatik a Lélek által; másoknak pedig tudománynak beszéde ugyanazon a Lélek szerint; 9. Egynek hit ugyanazon Lélek által; másoknak pedig gyógyítás ajándékai azon egy Lélek által; 10. Némelyiknek csodatevő erőnek munkái; némelyiknek meg prófétálás; némelyiknek pedig lelkeknek megítélése; másoknak nyelvek nemei; másnak pedig nyelvek magyarázása; 11. De mindezeket egy és ugyanaz a Lélek cselekszi, osztogatván mindenkinek külön, a mint akarja” (1Kor 8-11.)

¹⁵ *Pünkösdzizmus* Pünkösöd ünnepének emlékét őrzik nevükben. A Pünkösöd a kereszténység legfontosabb ünnepei közé tartozik. Jézus keresztre feszítése után harmadnapra feltámadt, megjelent a tanítványoknak, majd a negyvenedik napon felszállt a mennybe. Erről emlékezünk meg Húsvétkor és Jézus mennybemenetelének ünnepén, más néven áldozócsütörtökön. Jézus mennybemenetele után viszont a tanítványok félelemben éltek, nem merték hirdetni az igét. Ezért az Úr leküldte a földre a Szentlelet, hogy elárassza a hívek lelkét, és bátorságot adjon nekik. A Biblia leírása szerint: „És mikor a pünkösöd napja eljött, mindnyájan egyakarattal együtt valának. És lőn nagy hirtelenséggel az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, és eltélt az egész házat, a hol ülnek vala. És megjelentek előttük kettős tüzes nyelvek és üle mindenikre azok közül.

És megtelének mindnyájan Szent Lélekkel, és kezdenék szólni más nyelveken, a mint a Lélek adta nekik szólniok. Lakoznak vala pedig Jeruzsálemben zsidók, istenfélő férfiak, minden nép közül, melyek az ég alatt vannak. Minekutána pedig ez a zúgás lőn, egybegyüle a sokaság és megzavarodék, mivelhogy mindegyik a maga nyelvén hallá őket szólni. Álmélkodnak pedig mindnyájan és csodálkoznak vala, mondván egymásnak: Nemde nem Galileusok-e ezek mindnyájan, a kik szólnak? Mimódon halljuk hát őket, kiki közülünk a saját nyelvén, a melyben születünk? (Apostolok Cselekedetei 2. 1-8.)

kereszténység Holiness Movement (Szentség Mozgalma) keretein belül. A pünkösdzizmust 1906. április 6-tól számolják a mozgalom hívei, amikor Los Angelesben egy kis gyülekezet tagjai a bibliai pünkösdhöz hasonló eseményeket tapasztaltak istentiszteletük alatt. Ezen a napon W. J. Seymour lelkész vezetésével egy háznál tartott istentiszteleten töltekeztek be először a hívek „Szentlélekkel”.

Már korábban 1900-ban, Ch. F. Parham metodista felekezetű hívő - miután kilépett a metodista egyházból, mivel a felekezet vezetőivel konfliktusba került – Kansas Állam Topeka nevű városában bibliaiskolát nyitott, ahol a Szentlélek-keresztység bibliai bizonyítékait kutatta. A kutatócsoport tagjai egy év során valamennyien betöltek Szentlélekkel, nyelveken szóltak, s mindez a korabeli sajtóban nagy visszhangot kavart. Ch. F. Parham tevékenysége hatással volt Seymour munkájára is. Elsősorban a presbiteriánus és a metodista lelkészek terjesztették a pünkösdi tanítást, mely a múlt század tízes éveitől kezdve egyre népszerűbb lett Európában is.

A pünkösdi és a karizmatikus mozgalom története összefonódik. A pünkösdi mozgalomból induló nagy hatású prédikátorok később a karizmatikus mozgalom jelentős alakjaivá váltak. Ennek első képviselője az Amerikai Egyesült Államokban David du Plessis volt, akit Mr. Pentecost - „Pünkösdi Úr” - néven is emlegettek. Ebből az ágból nőtt ki a 60-as évek Jézus-mozgalma¹⁶ is.

A II. világháború előtti pünkösdi mozgalom tekintélyes képviselője - Parham tanítványa - Fred Bosworth lelkész volt, aki a hitből való gyógyulás teológiáját részletesen kifejtette könyvében (Bosworth 1996). Bosworth már a 20-as években rádión keresztül hirdette az Egyesült Államokban több százezres hallgatóságának az Igét. A karizmatikus mozgalom nagy hatású alakja Billy Graham¹⁷, amerikai baptista lelkész volt, aki százezreket vonzó evangelizáló özszejövetelein elsősorban a megtérés, újjászületés szükségességét hirdette hatékonyan.

A második megújulási hullám a pünkösdi mozgalom hatására indult el, amelynek legismertebb képviselői ebben az időszakban William Branham, Oral Roberts és Kathryn Kuhlman prédikátorok voltak. 1947 és 1958 között úgynevezett gyógyító evangélisták jártak keresztül-kasul az Egyesült Államokat. A szakemberek a II. világháború utáni „gyógyító ébredést” tartják a karizmatikus megújulás szülőatyjának.

A pünkösdi ébredés európai elterjedése az 1900-as évek elején Thomas Ball Barratt norvég származású oslói prédikátornak köszönhető, aki Amerikában hallott az Azusa utcai eseményekről. Hatására terjedt el Európa többi részén a pünkösdi mozgalom elsősorban Angliában és Észak-Európában. Az angliai pünkösdi mozgalom nagy hatású alakja Smith Wigglesworth angol prédikátor volt, akinek szolgálata alatt tömeges megtérések és csodák történtek. Az angol prédikátor nagyobb hangsúlyt

---

¹⁶ A Jézus mozgalom (*Jesus movement*) az 1960-as évek hippy mozgalma keretein belül jött létre, amely az Amerikai Egyesült Államokban jött létre. A mozgalom hívei „Jézus rajongók”-nak, „Jézus embereknek” nevezték magukat. E mozgalom főbb jellegzetessége az volt, hogy olyan, korábban drogfüggő hippiket toborzott, akiket aztán a karizmatikus kereszténység gyakorlására vezetett.

¹⁷ Lásd erről: Palotay é.n.

helyezett a démonok kiűzésére, mint amerikai kollégái. Aharmadikhullám az 1970-es évekre tehető, ennek képviselőjea buddhistából kereszténnyé lett Paul Yonggi Cho.¹⁸

Magyarországon az 1920-as évek elején Békésmegyében (1913-ban Békéscsaba) jelent meg először a pünkösdi mozgalom a szlovák lakosság körében (Féja 1957: 176, Kovács 1989). Országos mozgalommá azután vált, hogy Amerikából visszatértek az ott pünkösdista mozgalomhoz csatlakozók. A bakonycsérnyei Mihók Imre (Kardos 1969:186-194), s nem sokkal rá Rároha Dezső (Szigeti 1979) munkálkodása nyomán hamar népszerűvé vált a pünkösdi mozgalom. A Viharsarokban, Pitvarosban 1924-ben, és 1926-ban Darányban épült fel az első pünkösdista imaház (Lipthay 2008).

1928-ban volt a magyarországi pünkösdi mozgalom első konferenciája, ahol „Magyarországi Istengyülekezetek” néven fogták össze a különálló közösségeket. A két világháború után több más kisegyházzal együtt a pünkösdi gyülekezet istentiszteleti alkalmait is betiltották, s ettől kezdve a második világháború végéig az Evangélikus, a Baptista és a Metodista Egyházak keretén belül működtek. Ekkor a pünkösdi mozgalom több ágra szakadt, s csak az 1970-es évektől kezdve alakult ki egy szervezetileg egységes közösség. 1928-tól több néven is jelentkeztek pünkösdista gyülekezetek (Apostoli Hit, Magyarországi Isten-gyülekezetek, az Élő Isten Gyülekezetei), később az Evangéliumi Pünkösdi Egyház nevet vették fel, és csatlakoztak a Szabadegyházak Tanácsához. 1961-ben Evangéliumi Keresztyének és Pünkösdi Gyülekezete néven egyesültek az irányzatok.¹⁹

A mozgalom központi eleme a lélek-kereszttségátélése, a nyelvadományok, a gyógyító képességek és egyébkarizmák előtérbe helyezése. A pünkösdzizmus jellegzetes tanítása a „kétlépcsős üdvöztan”. A „kétlépcsős üdvöztan” eszméje szerint a hívő ember (tudatos) megtérését a „Szentlélek-kereszttség” követi. A „Szentlélek-keresztységben”, a hívő ember „betöltekezik Szentlélekkel”. (Minden vallás egyház? : tájékoztató a mai vallási pluralizmusban 1996:13). A „Szent Szellem”-mel való betöltekezés – melyet „lélekkeresztységnek” is neveznek - jelei a karizmák. A „Lélekkeresztység” nem azonos a „bemerítkezéssel”, és nem egyszeri esemény. A keresztelés – mely felnőttkorban, alámerítéssel történik (bemerítés, alámerítés, alámerítkezés) – a személyes hitről történő tanúságtétel. Némelyik egyházban csak az részesülhet „bemerítésben”, akin nyilvánvalóan láthatók a „Lélek gyümölcsei”. A pünkösdzizmus mozgalmának jellemző vonásaként lehet megemlíteni az emocionális jelleget, ami különös viselkedési formákban jelentkezik. A hívek vallásgyakorlatuk alatt sírnak vagy nevetnek, kiabálnak, összerogynak, vagy extatikus tudatállapotba kerülhetnek. (lásd erről: Leary 2003:25-75) A pünkösdista mozgalom (és a karizmatikus is) bizonyos kegyességi hagyományokhoz mindemellett ragaszkodik (Gandow 1997:27). A pünkösdista mozgalom kibontakozása során számos vallási közösség jött létre, ezek jellemzően egyház jellegűek. Így választott testületük van, lelkész vezeti a gyülekezetet, meghatározott időben tartanak istentiszteletet adott liturgia szerint. (lásd erről: Horváth 1995:33-149)

---

¹⁸ Buddhista vallásban nevelkedett koreai fiatalember, aki egy súlyos betegség alatt tért meg, s később vált a karizmatikus mozgalom kiemelkedő alakjává.

¹⁹ A pünkösdzizmust a kommunista rendszer alatt lásd: Rajki 2006

A *karizmatikus megújulási mozgalom* a hatvanas évektől kezdve indult meg. A „megújulási mozgalom” irányvonalát nem egyszerű felvázolni, mivel a nagy áramlaton belül jelentős különbségek vannak mind a mozgalom szerveződésében, mint a mozgalomra adott egyházi reakciókban. A karizmatikus megújulási mozgalom nem egységes irányzat²⁰, hanem hasonló vallásgyakorlati sajátosságokkal rendelkező közösségek, csoportosulások együttese. Különbözik viszont egy-egy mozgalom megjelenésekor kiváltott társadalmi, egyházi reakció, különbözhet a mozgalom tagjainak öndefiníálása, egy-egy közösség emocionális vallási élménye, más és más lehet a vallási élmények szerepe és különbözhet a közösség szervezeti felépítése. Így nem lehet a karizmatikus megújulási mozgalom elemzését sem általánosítani, ennek ellenére megkísérlek munkámban néhány fontosabb pontra fókuszálni.

A karizmatikus megújulási mozgalom körében tapasztalható tanításbeli sokszínűség ellenére néhány jellegzetesség általánosságban megállapítható. A karizmatikus vallásgyakorlat leginkább a pünkösdi mozgalom közösségeiben meglévő vallásgyakorlatra hasonlít. Ám a pünkösdzizmustól eltávolítja a karizmatikus mozgalmat, hogy nem vallják a pünkösdzizmus „kétlépcsős üdvtan”-át, és nem tekintik valamely karizma meglétét a Szentlélek megjelenésének (Minden vallás egyház? : tájékoztató a mai vallási pluralizmusban 1996:14).

A karizmatikus mozgalom vallásgyakorlatának alapvető mozgatója a „Szentlélekkel való betöltekezés”, „kegyelmi ajándékok” (karizmák²¹) és az

---

²⁰ Az angolszász világ különböző irányzatai közé tartoznak többek közt az alábbiak például: 1. Oral Roberts volt az első az Egyesült Államokban, aki meghirdette az „ökomenikus gyógyító szolgálatot”. Gyógyító sátrával járta Amerikát, hirdette szolgálatát. 1955-től kezdve televíziós műsorán keresztül hirdette a pünkösdi és a gyógyítás üzenetét. Döntő szerepet játszott a karizmatikus mozgalom megindításában, ő alapította az első karizmatikus intézményeket (egyetemet és kórházat) Tulsában. 2. Kathryn Kuhlman az ötvenes évek amerikai karizmatikus mozgalmának jelentős alakja. A katolikus és protestáns karizmatikus mozgalom elindítóira nagy hatást gyakorolt. 3. Az anglikán karizmatikus mozgalom jelentős képviselője Dennis Bennet (Bennet én.), a magyar karizmatikus mozgalomra is hatást gyakorolt. 4. A hit-mozgalom karizmatikus irányzat, mely a nyolcvanas években terjedt el Európában. Ez az irányzat az Ige fundamentalista követését az evangelizálással és a Szentlélek ajándékaival kombinálta. A mozgalom atyjának Kenneth Hagint tekintették, akinek teológiáját az evangéliumi ortodoxia, a bibliai fundamentalizmus és a metafizikai gondolkodásmód jellemzi. 5. A Vineyard-mozgalom a nyolcvanas években volt jelentős. A „Harmadik hullámnak” is nevezett karizmatikus irányzat nem azonosult a pünkösdi mozgalommal. A karizmák közül főleg a gyógyításra helyezte a hangsúlyt. Vezetője, John Wimbern (Wimbern – Springer (1990) nagy hatást gyakorolt a karizmatikus mozgalmakra. 6. A hetvenes-nyolcvanas évek jelentős karizmatikus bibliatanítói Derek Prince, Don Basham voltak. Irányzatuk nagy hangsúlyt helyezett Isten dicséretére, a keresztyén alaptanítások elsajátítására, a „bibliai-gyülekezeti” struktúra kialakítására és a karizmákra. 7. A kilencvenes években indult meg az „új hullám”-nak nevezett megújulási mozgalom. Ekkor erősödtek fel az extatikus vallási élmények a karizmatikus istentiszteleteken. A karizmatikus öröm megtapasztalása következtében világméretben gyakran egész tömegekre kiterjedő, hosszas nevetés jellemezte a pünkösdi-karizmatikus összejöveteleket; emiatt egyesek „nevető ébredésnek” vagy „öröm-ébredésnek” nevezték a jelenséget, míg mások szerint a „Szentlélek (Szent Szellem) öröme” áradt rá a hívőkre, amit a nevetés mellett más érzelmi-fizikai megnyilvánulások is kísértek (mint például: földre esés, tánc, sírás, örömkialtások, ugrálás stb.) Rodney Howard-Brown dél-afrikai prédikátor, egy torontói karizmatikus gyülekezet és a pensacolai pünkösdi közösség voltak az elsők ebben az irányzatban. Az emocionális jellegű hangsúlyozó vallásgyakorlat a kilencvenes években rendkívül népszerűvé vált az európai, dél-amerikai, ázsiai és afrikai pünkösdi-karizmatikus gyülekezetekben.

²¹ A Charisma „kegyelmi ajándékot” jelent. Egyházi fogalmak szerint a karizma Isten „ingyenes ajándéka”, amit a Szentlélek a közösség szolgálatára oszt szét.

evangelizáció. A Szentlélekkel való betöltekezés a karizmatikus vallásgyakorlat alapja. Szentlélekkel való megkeresztelkedésnek (vagy megmerítkezésnek) is nevezik a karizmatikus mozgalom tagjai. Olyan „tapasztalat” ez, mely a karizmatikus tevékenységek gyökere, teológiájuk szerint ezáltal „Isten tűzben való megtapasztalása” történik meg. A „Szentlélekkel való betöltekezés”-kor a hívek megindulnak, sírnak, nevetnek, vagy hangos hitvallást tesznek. A „Szentlélekkel való betöltekezés” után kapják meg a hívek a „lelki ajándékokat”, melynek három fajtáját jegyzik. Az úgynevezett „kijelentés ajándékai” (tudomány beszéde, bölcsesség beszéde, „szellemek” megkülönböztetése), az „erő ajándékai” (a hit, a gyógyítás és a „csodatevés”) és a „szólás ajándékai” (prófétálás, nyelveken szólás²² és nyelvek magyarázata). A karizmatikus mozgalom tagjai a Szentlélek keresztség után tanúságot tesznek hitük mellett, szűk vagy tágabb körben evangelizálnak. A karizmatikus mozgalom néhány csoportjánál (pl. karizmatikus pünkösdiel) a tagok csatlakozásuk nyomatékosításául bemelegítenek. A bemelegítés, amellyel, hogy feltétele „megtérésüknek”, jelképezi számukra a „bűnök eltörlését” és az „újászületést”.

A karizmatikus mozgalom jellegzetes csoport szervező formája az „imádkozó közösség”.²³ Az „imádkozó közösség” alkalmain a tagok ígét tanulmányoznak, bizonyágot tesznek hitük mellett, imádkoznak és mindennapi tapasztalataikat osztják meg egymással. Ezeken az alkalmakon is gyakori a nyelveken szólás, a profétálás vagy a gyógyítás adományának közös gyakorlása. Istentiszteleti alkalmak több részről állnak, általában ima (hálaadás, könyörgés, közbenjárás), dicséret, dicsőítés és imádással kezdődik. Ezután igehirdetés (az írott Ige felolvasása és magyarázata, valamint a Szent Szellemtől kapott „üzenetek” átadása), tanítás és bizonyágtétel következik, úrvacsoraosztás és végül a gyülekezet „szellemi és fizikai szükségégeinek ellátása a Szent Szellem ajándékainak működése által (pl. gyógyulásokért, szabadulásokért, anyagi áldásért, stb. történő ima).”²⁴ Istentiszteletet szabadban és zárt helyen (magánházaknál, imaházban, sportcsarnokban, stb.) egyaránt tartanak.

A „megújulás” irányzatához tartozó közösségek elsősorban a már meglévő intézményes egyházak körében jelentkeztek. Bizonyos karizmatikus megújulási mozgalmak az egyház keretében maradtak; a megújulást tekintik fő céljuknak. Ám van olyan karizmatikus közösség, mely kiszakadt anyaegyházának keretéből, s szervezetileg önállósodott.

*A katolikus karizmatikus megújulási mozgalom*²⁵ 1967-ben a pittsburghi katolikus egyetemen tartott három napos lelki gyakorlat során indult meg.²⁶ A katolikus karizmatikus megújulási mozgalmat a II. Vatikáni zsinat (1962- 1965, Róma) elfogadta. A mozgalom teológiája legvilágosabban az 1971-ben indult „Élet a Lélekben” című szemináriumon keletkezett kézikönyv alapján azonosítható. Ennek a

²² A nyelveken szólás teológiájáról lásd: Báder 2005

²³ Ezt egyes irányzatok „sejt”-eknek hívják.

²⁴ (www.charismatic.hu)

²⁵ A katolikus karizmatikus mozgalom teológiai összefoglalóját adja Leo Jozef Suenens „Új Pünkösöd?” című könyve (Suenens 1976), lásd még Whitehead 2003

²⁶ A katolikus megújulásról lásd: Takács 1974, Szigeti 1979, Whitehead 2003, Benedict 1995, Suenens 1976, Kovács 1980

kézikönyvnek alapján ma is szerveznek a katolikus egyházon belül rendszeresen szemináriumokat, melynek súlypontjai a „lélekkeresztség”, a nyelveken mondott ima és missziós szolgálat. 1998-ban II. János Pál pápa levelében a katolikus karizmatikus mozgalom katolikus egyházi támogatását hirdette meg nyílt levelében, mindemellett kiemelte a karizmatikus közösségek egyházi függőségét.²⁷ 1975-76-ban indult el a karizmatikus megújulási mozgalom, szervező köre világiak és katolikus papok voltak.

Magyarországon az első közösségek, az „Emmanuel” és az „Emmausz” közösségek, lelkigyakorlatokat, szemináriumokat szerveztek, kórház-és börtönszolgálatot végeztek. A „Hét Láng Szövetség” karizmatikus mozgalom az elmélyültebb imára buzdította híveit, a „Nyolc Boldogság Szerzetesközösség” lelkigyakorlatos házaiban evangelizált (Lipthay 2008). Az I. Országos Karizmatikus Kongresszust 1992-ben tartották meg. A Katolikus Karizmatikus Megújulási mozgalom újságja a Marana Tha címet viseli.

A karizmatikus jellegű fordulat a magyarországi vallásos életben is kimutatható az 1970-es években. Egyaránt megtalálható a római katolikus közösségekben (Takács 1974, Vajda 1975, Szigeti 1979, Kovács 1980), illetve a protestáns egyházak karizmatikus irányú köreiben²⁸ (Boross 1978, Bartha 1980: 257–265, Vajda 1975, Kovács 1980, Kardos-Szigeti 1988, Horváth 1995:153-233) vagy a szabadegyházi gyülekezetekben a szabadkeresztyénekben (Horváth 1995), és a nazarénusok között

---

²⁷ „A Katolikus Karizmatikus Megújulás közösségeinek sajátos, a Szentszék által elismert küldetése van. Szabályzatokban benne van, hogy a karizmatikus közösségek katolikus identitását őrzitek, bátorítjátok őket, hogy legyenek közvetlen kapcsolatban a püspökökkel és a római pápával. A mi korunkban, melyben elterjedt a relativizmus és a zűrzavar, rendkívül fontos segíteni az embereket, átérezni, hogy az Egyház tagjai.

Egy egyházi mozgalomhoz tartoztok. S az „egyházi” kifejezés nem díszítő elem. Ez pontosan kifejezi a keresztyén képzés fontosságát, és hordozza a hit és az élet összetartozását. A lelkesedő hit, mely olyan élő a közösségeitekben, nagy gazdagság, de nem elegendő. Együtt kell járnia a keresztyén képzéssel, mely biztos, készséges és hűséges az Egyház Tanítóhivatala iránt. Ennek a képzésnek az imaéleten, az Isten Igéjére való hallgatáson, a szentségek méltó vételén - különösen a kiengesztelődés és az Eukarisztia szentségének vételén - kell alapulnia. A hitben való érettséghez szükséges, hogy a hitigazságok ismeretében is növekedjünk. Ha ez nem történik meg, akkor fellép a felületesség, a szélsőséges szubjektivizmus és illúzió veszélye. A Katolikus Egyház Új Katekizmusa kell hogy minden keresztyén számára - s így a Megújulás minden közössége számára is - állandó vonatkoztatási pont legyen. Ismételten meg kell mérni magatokat az „egyházias jelleg” fényében, melyet lefektettem a Christifideles laici (nr. 30) exhortációjában. Mint egyházi mozgalomnak jellemeznie kell benneteket az egyházias érületnek - sentire cum Ecclesia- az Egyházi Tanítóhivatal, a lelkipásztorok és Péter utódja iránti gyermeki engedelmséggnek (filial), hogy velük együtt építsétek az egész Testtel a közösséget.” (II. János Pál pápa 1998)

²⁸ A református egyházban a belmisszió hatására indult meg egy missziós mozgalom. A vasárnapi iskola mozgalma és 1903-ban a Bethánia Egylet – más néven a CE Szövetség – megalakítása is ennek a mozgalomnak tudható be. Az egylet célja a hitélet felvirágoztatása volt. Ennek a mozgalomnak a hatására a református gyülekezetekben bibliakörök alakultak (Dani 1991, Gacsályi 1991), s a gyülekezetek tagjainál gyakori volt a hitélet elmélyülési, a mindennapi életmódváltás (öltözködésben, viselkedésben), ám ritka volt a karizmatikus vallásgyakorlat. Mindemellett a református egyházban elinduló népi vallásos mozgalom konfliktusokat is okozott. (lásd erről: Dani 1991, Küllös 1991, 1999, Ötvös 1991, Nagy 2008). Az 1960-as években a pestlőrinci református parókián alakult meg egy karizmatikus vallásgyakorlatot folytató csoport. A csoport tagjai világiak voltak, s tevékenységüket nem fogadta el az egyház.

kibontakozó karizmatikus irányú ébredésekben²⁹ (Kardos–Szigeti 1988).

A hetvenes évek végén meginduló *Hit Gyülekezete* a magyarországi karizmatikus típusú, zsidó-keresztény vallási felekezet legtöbb tagot számláló közössége. (lásd erről: Horváth 1995:323-339) A gyülekezet 1979-ben indult Budaörsről egy öt fős imacsoporthól. Németh Sándort a karizmatikus mozgalom vezető alakját, Derek Prince „kente fel szolgálatvégzésre”. A független pünkösdi-karizmatikus közösség a rendszerváltásig illegálisan tartotta istentiszteleteit. 1989-re a budapesti gyülekezet létszáma már elérte a 2000 főt. 1989-ben az állam a Hit Gyülekezetét az 1895. évi XLIII. törvénycikk alapján elismert vallásfelekezetté nyilvánította. A felekezet 1990-ben Budapesten Közép-kelet-európai Bibliaiskola és Lelkészképző Intézet néven megalapította államilag akkreditált teológiai főiskoláját, mely 1995 óta Szent Pál Akadémia néven működik. A gyülekezet 1995-1998 között a Budapest Sportcsarnokban tartotta összejöveteleit. 1998 óta a budapesti gyülekezet saját tulajdonú ingatlanában, a mintegy 5000 fő befogadására alkalmas budapesti Hit csarnokban rendezi istentiszteleteit³⁰ A gyülekezet vezetőségének egy része túlzottnak tartotta Németh Sándor egyszemélyű vezetését. Emiatt néhány száz hívővel Budapesti Autonóm Gyülekezet néven új gyülekezetet alakítottak. Az egyháznak mára mintegy háromszáz közössége működik az országban, és a határokon túl. A Hit Gyülekezete rendszeres evangelizáló alkalmakat tart, televíziós műsorokat sugároz (Magyar ATV, Vidám vasárnap). Több sajtóorgánumot is kiadnak: Új Exodus, mely a gyülekezet teológiai folyóirata és a Hetek, a közösség közéleti hetilapja.³¹

A Hit-Gyülekezetének teológiájára a legnagyobb hatást a hit-mozgalom valamint a kilencvenes évek „új-hulláma” gyakorolt. A Hit Gyülekezetének életében „központi helyen áll az Isten dicsérete, a Szentlélek megtapasztalása, Isten Igéjének követése, valamint az evangelizálás” (Szabó 2000, Németh 2008). A Hit Gyülekezetének vallási eszméiben nagy szerepet tölt be a zsidó-keresztény³² kinyilatkoztatás. Istentiszteletei nem kötöttek rituális formák által, de bizonyos hagyományos liturgikus elemek megtalálhatóak benne³³; például az ima, bár a hívek nem kötött formában, hanem szabadon, hangosan imádkoznak illetve a dicséret, melyet hangszerekkel, tapssal, táncsal végeznek el. Az istentisztelet szerves része az igehirdetés; mely az Ige felolvasása és magyarázata mellett a „Szent Szellemtől kapott üzenetek” átadását is magában foglalja. A Hit Gyülekezete tagjai rendszeresen élnek az úrvacsoravétellel is. Az istentiszteletek végén pedig „a gyülekezet szellemi és fizikai szükségeinek

---

²⁹ 1970-es években például a budapesti és a hódmezővásárhelyi nazarénus gyülekezetében indult meg karizmatikus mozgalom, melyet egyházi per, és a mozgalom tagjainak kizárása követett. (Kardos-Szigeti 1988:515-553)

³⁰ Ezeken az istentiszteleteken rendszeresen fogadtak külföldi vendégprédikátorokat; vendégeik voltak többek között Rodney Howard Brown, Marilyn Hickey, Derek Prince, Jerry Savalle, Creflo Dollar.

³¹ Lásd ezekről online forrásukat : <http://www.hit.hu/index.html>

³² Németh Sándor, a Hit Gyülekezete vezetője szerint: „(...) a Hit Gyülekezete azt hirdeti, hogy a zsidó nép továbbra is Isten kiválasztott népe, a jövőben újból Isten tervének középpontjába kerül vissza saját helyreállított államában, Izraelben, és emiatt – valamint az ezekből fakadó rendkívüli történelmi szenvedései miatt – ma is speciális viszonyulást érdemel.” (Németh 2008)

³³ Lásd erről online forrásukat : <http://www.hit.hu/index.html>, illetve Horváth 1995, Bartus 1999, Kovács 1999

ellátása” történik „a Szent Szellem ajándékainak működése által (pl. gyógyulásokért, szabadulásokért, anyagi áldásért, stb. történő ima)”.

Egy dél-erdélyi település karizmatikus mozgalmának története

A dél-erdélyi protestáns faluban a nyolcvanas évek végén egy új vallási mozgalom indult meg. A mozgalom megszervezője és életben tartója a helyi protestáns egyház lelkésze volt. A fiatal lelkész 1987-ben került segédlelkészként a faluba. Munkáját bibliakörök szervezésével kezdte meg. Mindez új volt a falubeli protestánsok számára, hiszen előtte sem a fiatalok, sem fiatal házaspárok számára nem tartottak külön bibliaórát. A faluban negyven esztendőig szolgáló idős pap csütörtökönként megtartott bibliaórájára, a hagyomány szerint, csak idős asszonyok jártak. A fiatalok és a fiatalházaspárok bibliaórái imádkozással, bibliamagyarázattal és énekléssel teltek. Nagyon hamar népszerűek lettek, a falubeli protestáns fiatalok szinte kivétel nélkül megfordultak ezeken a rendezvényeken. A falu felnőtt társadalma elégedett volt az új lelkésszel.

Ennek ellenére, 1988-ban, egy évvel a fiatal lelkész szolgálatba állása után feszültségek keletkeztek a lelkész és a gyülekezet között. A lelkész a halotti szertartás egy részét „pogánynak” nyilvánítva megpróbálta azt kivenni a temetési rítusból. Ez a rész halottra való közös emlékezési vacsora, a torozás szertartása volt. Ezenkívül a lelkész a falubeliek templomlátogatásának sűrűségét is kifogásolta és egyre több problémája akadt a konfirmálásra készülő fiatalok szüleinek „vallási buzgalomával” is. Kifogásait a lelkész a presbiteri gyűléseken vetette fel először.³⁴

„Lelkészi jelentés: (...) Temetési istentisztelet. Keresztyénibb lenne az életünk a torozás elhagyásával. Temetéskor a temetőből késve érkezünk be a templomba stb. A felnőttek templomlátogatása nem kielégítő. A gyermekeké már biztatóbb, 61-71%-os.”³⁵

„(lelkész) Ezután elmondja, hogy csökkent a templomba és bibliórákra járás. A lelkész véleménye szerint ez a korus(!) létesítése miatt van, mert egyes ifjak úgy vélekedtek, hogy csak korustagok járhatnak bibliaórára, pedig mindenkit szeretettel várunk, mondotta a lelkész.”³⁶

A nyolcvanas évek utolsó éveiben egyre több fiatal maradt ki a heti rendszerességű bibliaórákról. Sok mindennel indokolták ezt. A leggyakrabban

---

³⁴ A jegyzőkönyvek a falu protestáns egyházának levéltárában találhatóak. Munkám során 1987-től 1999-ig dolgoztam fel a Presbiteri Jegyzőkönyveket. A jegyzőkönyvekben két típusú bejegyzés található. Minden presbiteri ülésről készült kézzel írott jegyzőkönyv, mely vázlatosan tartalmazta a gyűlésen történeteket. A jegyzőkönyveket a mindig aktuális jegyző presbiter vezette. Az 1990-ben választott új jegyző részletesebben vezette a jegyzőkönyvet, mint elődei, így gyakran szó szerint idézett felszólalásokat, elsősorban a lelkész beszédei közül. A fontosabb presbiteri döntéseket a gyülekezettel is megszavaztatták. Ennek céljából Gyülekezeti Közgyűlést hívtak össze a templomba. Ezeken a közgyűléseken is vezettek jegyzőkönyvet. Ezek a jegyzőkönyvek is megtalálhatóak a Presbiteri Jegyzőkönyvben. Így a kétféle jegyzőkönyvre a továbbiakban a következőképpen hivatkozom: 1. Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácsterem 2. Presbiteri Jegyzőkönyv, gyülekezeti közgyűlés, Protestáns templom

³⁵ 1988. február 24. Templomi közgyűlés, Egyházi Levéltár Presbiteri Jegyzőkönyv, 162-167. o.

³⁶ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácsterem 1988. december 9. Tanácsterem, 167-168. o.

hangoztatott érvek között szerepelt a lelkész „kivételezése”, illetve szigorú követelményrendszere.

„Én akkor nem nagyon mentem a templomba sem, meg a bibliaórákra sem, mert, amikor idekerült minden fiatal, nagyon sokan jártunk, de egy idő után észrevettem, hogy ő csak azokkal beszélget, pártfogolja, akik tényleg mindig mennek, hogy, ha párszor kimaradtunk valamilyen oknál fogva, akkor már kiközösített. S én többet nem is mentem. Szigorú volt ez, hogy, ha nem mentünk minden bibliaórára, akkor már nem is voltunk jók. Akkor az elején nem volt semmi furcsa, mert énekeket tanultunk, igét olvasott, az az elején volt '87-ben. Az elején tényleg sokan jártunk, de fokozatosan kimaradtunk, s maradt csak egy pár fiatal, azért mert nem mindenkinek tetszett, hogy állandóan imádkozz, s megtiltotta azt, hogy bálba menjenek a fiatalok.”

(K. G. fiatalház, protestáns nő, 2000)³⁷

A fiataloknak és fiatal házásoknak megtartott bibliaóra mellett a lelkész az idős asszonyoknak is megtartotta heti imaóráját. Ezekben az alkalmakon, hasonlóan a fiatalok összejöveteleihez, a lelkész a Biblia szövegeit magyarázta, együtt imádkozott és énekelt a gyülekezeti tagokkal. Ám a hívek kezdeti lelkesedése idővel ezen az összejövetelen is alábbhagyott.

A kilencvenes évek elejének változásai közé tartozott egy új énekeskönyv bevezetése, melyet a gyülekezet tagjai külső borítójának színéről csak „piros könyv”-nek neveztek. Ebben dallamos új vallási, zömében ifjúsági énekek voltak. A gyülekezeti vallásgyakorlat megváltoztatása is ezekhez az évekhez kapcsolódott. Ezekhez az újításokhoz tartozott a hangos és kötetlen szövegű egyéni ima és az imádkozás közbeni viselkedési mód, azaz az állva, feltartott kézzel vagy ritmikus mozgással kísért imamondás.

A „piros könyv”-ben levő énekek nem egyeztek meg a protestáns énekeskönyv vallásos dalaival, ritmusuk gyorsabb volt, melyet időnként a lelkész irányításával tapsolással, dobogással vagy ritmikus mozgással kísértek. A protestáns gyülekezet tagjainak szokatlan volt az énekek gitár vagy harmónium kísérete is, főleg miután ez váltotta fel az orgona kíséretet a templomi istentiszteleteken. Ennek oka az volt, hogy a gyülekezet kántor nélkül maradt. Az addig kántori szolgálatot végző falubeli nő Magyarországra költözött.

A hangos és szabadon fogalmazott ima kérdése az 1989-es presbiteri gyűlésen került elő először:

„Az imahétre hálával gondolhatunk. Ez alkalommal nem az imádkozáson volt a hangsúly, mint inkább az együtt imádkozáson, hogy közelebb kerüljünk egymáshoz.

---

³⁷ Interjúim azonosításhoz a következőket használom: 1, monogram, 2, fiatal nő/férfi – fiatalház nő/férfi – középkorú nő/férfi – idős nő/férfi A „fiatal” kategóriájába tartoznak a húszas éveikben járó, még családalapítás előtt álló férfiak és nők. A „fiatalház” kategóriájába tartoznak a húszas-harmincas éveikben járó, megházasodott még gyermektelen vagy kisgyermekes nők és férfiak. A „középkorú”-ak közé tartoznak a harmincas éveik második felében vagy negyvenes éveikben járó nők és férfiak. „Idős”-ek közé tartoznak az ötven évnél idősebb nők és férfiak. Ezek a kategóriák fedik a protestáns közösség korcsoport elnevezéseit. 3, protestáns vagy karizmatikus közösséghez tartozó, 4, az interjú készítésének ideje

A biblia és imaórákon gyakorolnunk kell az egyenkénti, hangosan imádkozást.”³⁸

A gyülekezeti tagok előtti hangos és szabad folyású ima többeknek gondot okozott. A korábbi lelkész által vezetett liturgikus gyakorlatokon magukban imádkoztak a hívek. Ebből következően a gyülekezet előtti hangos és kötetlen szövegű imát - a beszédhibák és fogalmazási nehézségek „közszemlére tétele” miatt - nyilvános „megmérettetésnek” érezték. Egy-egy kevésbé sikerült imamondást hetekig emlegettek a falubeliek, kínos perceket okozva ezzel az imádság gyakorlójának. Mindezek hozzájárultak ahhoz, hogy a kilencvenes évekre nem csak az idősek és fiatalok bibliakörének létszáma csökkent jelentősen, hanem a vasárnapi istentiszteletekre is egyre kevesebben jártak.

Idővel a szombat esti istentiszteletek is kimaradtak, melyet a lelkész azzal indokolt, hogy ezek az alkalmak a nyári munka beindulásával elnéptelenedtek, csak néhány idős ember vett részt az istentiszteleten. A faluban a nyári mezőgazdasági munkákat – a falu munkamoráljának értelmében - a családok teljes szabadidejükben végezték. Hét közben, miután hazatértek városi munkahelyükről kimentek a mezőre sötétedésig dolgozni. Hétvégén pedig – nagymunka időben – reggeltől a csorda esti érkezétekig dolgoztak. Így a munkák elvégzése után már nem jutottak el a templomba, erre gyakran idejük sem volt vagy éppen fáradtságuk volt az oka annak, hogy otthon maradtak pihenni.

Az istentiszteletek elmaradását annak ellenére hiányként élték meg a gyülekezet tagjai, hogy ritkán és kevesen vettek részt ezeken az esti alkalmakon. Kimaradásával viszont a részvétel lehetősége is megszűnt. A gyülekezet felháborodását csak fokozta, hogy a mezei munkák lejárta után sem indították újra az esti templomozási alkalmakat.

A falubeli lelkészszerp egyik meghatározó része volt, hogy a pap minden protestáns családot legalább évente egy alkalommal egy presbitere társaságában felkeressen, s a családi gondokról, nehézségekről személyesen érdeklődjön, jó szóval, tanácsokkal segítse a rászorulókat. Azt, hogy melyik családhoz, mikor megy, a lelkész döntötte el, de a presbiterek hívták fel a figyelmét arra, hogy hova kell előbb ellátogatnia. A betegek, idősek és bármi okból rászoruló látogatása előbbre való volt.

A presbiteri üléseken felvett jegyzőkönyvekben több kérés is szerepelt a lelkész felé ez ügyben, mindemelllett a családlátogatások egyre gyakrabban maradtak el a faluban. A lelkész ezt azzal indokolta, hogy csak meghívásra látogathat meg egy-egy protestáns családot, illetve később kérte, hogy az ezt igénylők iratkozzanak fel az egyik presbiternél. A gyülekezet viszont a régi „szokást” követve „elvárta” a lelkész látogatását, bejelentésre, de minden előzetes felkérés nélkül. Így külön nem iratkoztak fel a lelkész látogatását igénylők listájára. Ez az ellentét a kilencvenes évekre a családlátogatás megszűnését eredményezte.

Hasonló konfliktus alakult ki a konfirmációra készülő tizennégy éves fiatalok szüleivel is. A konfirmáció két éves felkészítés után egy vizsga keretében zajlott a

---

³⁸ Presbiteri Jegyzőkönyv, gyülekezeti közgyűlés, Protestáns templom 1989. február 26. 171-174. o.

„nagy gyülekezet” előtt.³⁹ A fiatalok ezen a napon ünneplőbe öltözve vonultak a templomba, ahol a lelkész kérdéseire választ adva és hangos szóval a protestáns felekezethez való tartozásukat megvallva nyerték el a „nagy gyülekezet”-hez tartozás jogát. A vizsga után, virágvasárnap a fiatalok első ízben vehettek magukhoz úrvacsorát. Ezáltal váltak a felnőtt protestáns gyülekezet tagjaivá. A szertartás után a fiatalok viselkedésükkel is érzékeltették megváltozott társadalmi helyzetüket. A felnőtt társadalom pedig, különböző „engedmények” megadásával, szintén érzékeltette a fiatalok státuszváltását.

Ebben az átmeneti szertartásban a szülőkre, pontosabban a konfirmáló fiatalok édesanyjára és női rokonaira, nagy feladat hárult. Ennek része volt a konfirmáló öltözet megvásárlása, a közel száz személyes konfirmáló ebéd előkészítése, és a templom kitakarítása, feldíszítése. Ám a lelkész a szervezési problémák megoldásán túl a szülőktől és a keresztszülőktől konkrét hitéleti melléállást követelt, közös Bibliaolvasással és értelmezéssel, közös templomlátogatással. Ennek az ellentétnek a folyamatát a Presbiteri Jegyzőkönyvekből jól lehet követni:

„(a lelkész) Röviden beszámolt a felnőtt és ifjúsági bibliaórákról, a vallásoktatásról, a két konfirmandus csoport készülésétől és sürgető kérdéseiről. Nevezetesen, hogy az áldásos konfirmáció érdekében igen szükséges: jó összefogás legyen lelkész, szülők, keresztszülők és presbiterek között.”⁴⁰ „A konfirmáció sikeréhez a lelkész kéri sokak segítségét.”⁴¹ „A lelkész elégedetlen a konf. és azok szüleivel is. Megbeszélést tartott a szülőkkel. Ehhez is kéri az ET⁴² segítségét, Felügyelő ajánlja, hogy 2-2 presbiter keressen fel egy-egy konf. szülőt.”⁴³ „A konfirmáció jobb sikere megkívánná a szélesebb körű összefogást.”⁴⁴ „A konfirmandusok felkészítése (olvashatatlan szövegrész) probléma, állandó kérdés, amely megköveteli lelkész és szülők összefogását.”⁴⁵ „A konfirmandusokkal való foglalkozás jelentett sok gondot. A konfirmandusok és szüleiknek a konfirmációhoz való téves viszonyulása váltotta ki a konfliktust a lelkész és a szülők között. A hitben való megerősítéshez vezető utat kell tisztán látnunk.”⁴⁶ „A konfirmáció előkészítést, a kikérdezés, az ünnep mind mind pozitív jó esemény. Szépen felkészültek gyermekeink.”⁴⁷

A konfirmáció ünnepe a súrlódások ellenére évről-évre hagyományosan zajlott le virágvasárnap, a gyülekezet előtt, a templomban. A lelkész az iránti próbálkozása, hogy a szülőket, keresztszülőket a konfirmálás hitbéli részébe is bevonja, kudarcot vallott. A konfirmandusok szülei a továbbiakban is csak a szertartás „világi” részének megszervezését vállalták. Az ellentétek egyre feszültebbé váltak a lelkész és az

³⁹ Lásd erről Hafenschner 2006: 17-23, Voigt 2006a:24-26. o.

⁴⁰ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácsterem 1988. február 19. 160-162. o.

⁴¹ Presbiteri Jegyzőkönyv, gyülekezeti közgyűlés, Protestáns templom 1988. február 24. 162-167. o.

⁴² Egyházi Tanács

⁴³ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácsterem 1988. december 9. 167-168. o.

⁴⁴ Presbiteri Jegyzőkönyv, gyülekezeti közgyűlés, Protestáns templom 1989. február 26. 171-174. o.

⁴⁵ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácsterem 1990. március 2. 175-177. o.

⁴⁶ Presbiteri Jegyzőkönyv, gyülekezeti közgyűlés, Protestáns templom 1991. március 18. 178-182. o.

⁴⁷ Presbiteri Jegyzőkönyv, gyülekezeti közgyűlés, Protestáns templom 1991. május 5. 191-196. o.

évenkénti konfirmáló generáció szülei között azért is, mivel a lelkész a konfirmáló vizsga anyagának nem pusztán memorizálását követelte meg, hanem annak megértését és megmagyarázását is. Ezt a teológiai tudást a templomban zajló vizsgán számon kérte a gyerekektől. Ám ez – néhány kivételtől eltekintve – sikertelen volt, így a konfirmandusok évről-évre rosszabbul szerepeltek, s rossz, bizonytalan szereplésük szüleik, keresztszüleik és rokonaik számára legalább annyira megszégyenítő volt, mint maguknak a vizsgázóknak.

Az 1989-es forradalom a faluban is érezte hatását. A határok megnyitása a nyugati protestáns egyházak segélyáradatát indította meg. A lelkész ezektől az évektől kezdve sokat tartózkodott külföldön. Holland és svájci protestáns egyházakkal vették fel a kapcsolatot, akik segélyek mellett testvér-gyülekezeti viszony kiépítését is megkezdték. A beérkező segélyekből és a gyülekezet tagjainak ingyenes munkájával, a parókia udvarán egy új gyülekezeti ház építésébe fogtak, s néhány év múlva a falu határában malmot és kenyérsütő üzem, valamint fűrészmalmost létesítettek.

1990-ben kerül sor a presbitérium tagjainak időszakos választására. A lelkész a presbitérium néhány tagjának felmentését és női presbiterek bevonását javasolta az egyházi munkába. A presbitériumi tisztségre addig idős férfiakat választott a gyülekezet, s új tagokat csak elhalálozás esetén kerestek. A tisztség hagyományosan a falu nagy tisztességnek örvendő családjában apáról-fiúra öröklődött, ám - érdemtelen utód esetén - csak a hagyomány jogán senkit nem választottak meg presbiternek. Nők viszont hagyományosan nem kerültek presbiteri tisztségbe. Egyházi szervezetük a Nőegylet volt. A településen 1918. október 13-án alakult meg a Nőegylet.⁴⁸ A Nőegylet működtette, illetve a nőegyleti tagokból állt össze a falu első női dalárdája. Ez az egylet irányította 1918-tól kezdve - virágkorát a harmincas években élve - az egyházhoz kapcsolódó kulturális és vallásos rendezvények zömét, illetve a falu szegényeit és elesettjeit támogató missziós szolgálatot is végzett. 1946 után a Nőegylet Nőszövetség néven működött, de már nem egyházi szervezetként, hanem a közeli város pártszervezetének egységeként. 1989 után újra alakult a Nőegylet, „Jótékonyági Bizottság” néven, de már nem tartott rendszeres gyűléseket, nem szedett tagdíjat, csupán az egyházi rendezvények lebonyolításában segített.

A falu lelkésze néhány év elteltével már nem támogatta az egyletet, annak ellenére, hogy a Nőegylet szabályai szerint az elnöki tisztséget a mindenkori lelkész töltötte be. Így a Nőegylet megszűnt s az egyházhoz, illetve a lelkészhez szorosabban kapcsolódó aktív Nőegyleti tagok közül hármat a lelkész presbiteri tisztségre javasolt.

A presbiterválasztás a jegyzőkönyv szerint a következőképpen zajlott:

„Egyházközségi tisztújítás az 1986-1990 ciklusokra. (Felügyelő) fel., az elnökség gyakorlását átadja a lelkésznek. A Szervezeti Szabályzat 25§ a és b pontja értelmében – mondotta Lelkész – az egyházközség Presbitériumát és a tisztségviselőket kell megválasztanunk. Tehát a Presbitérium tagjainak most a 4 év elteltével, megbízatása(!) lejárt. A továbbiakban Lelkész megköszöni a Közgyűlés nevében az E.T. tagjainak

---

⁴⁸ 1918 és 1946 között – kis kihagyásokkal - a Nőegyleti jegyzőkönyvet folyamatosan vezették. 1946-ban január 18-án kelt az utolsó bejegyzés.

hűséges szolgálatát és azutáni egyházi munkájukra, amennyiben a Közgyűlés újramegválasztásuk(!) felől dönt, Isten megsegítő szeretetét kéri. Lelkész bejelenti, hogy most a forradalom után az Egyház – beleszólás nélkül - gyakorolhatja az önkormányzati jogát, majd ismerteti a Szabályrendelet alapján a presbitereknek és a tiszteknek hatáskörét – feladatát. A múltbéli gyakorlat az volt, hogy a Presbitériumot férfiak alkották, nőtestvéreink pedig a Jótékonyági bizottságban fejtették ki egyházi tevékenységüket. Lelkész úgy vélekedik, hogy szavazásunk terjedjen ki a gyülekezet nő tagjaira is, majd ismerteti az E.T.-nekválasztásra vonatkozó javaslatát. (...) Lelkész reménységét fejezi ki, hogy a ma választottakban jó munkatársakra talál, mert erre van szüksége, hogy teljes erővel végezhesse az egyházi munkát. A gyülekezet ifjú tagjaira gondolva, reméli, hogy még odaadóbbak lesznek. „Szükség nekünk újjászületnünk.” A Szentlélekisten szüljön újjá benneteket. Isten áldását kívánja a gyülekezetre, éljünk példásan, fogjunk össze, szeretetben a jó elősegítésében. Ellenvetéseinket ne kint tárgyaljuk, mert ha ilyenek is vannak, alkalom is kerül azok megbeszélésére. Isten áldja meg egyházunk vezetőségét, a következő 4 évet.”⁴⁹ Ezután megválasztották a presbitériumot, amelynek tisztségviselői a felügyelő, a gondnokok, a pénztárosok és a két ellenőr voltak. A teljes presbitérium 18 férfiből és 7 nőből állt.

Az alábbi interjúidézet a presbiteri választás falubeli fogadtatását mutatja be: „Az is volt, hogy meg voltunk szokva, hogy a presbitériumot mindig megválasztották, s az a presbitérium öröklődött fiúról-fiúra, hogy, ha az az idős kihalt, s volt fia, akkor az volt visszaválasztva presbiternek, ez megvolt az édesanyám idejébe. No, osztán, akkor már úgy tovább is, aki rendszeres templomba járó volt, azt tudta a tiszteletes úr (a korábbi lelkész), s azokat választotta presbiternek. Amikor aztán idekerült (a lelkész), akkor átvette azt a presbitériumot, ami volt, s akkor úgy volt, hogy minden 4 évben cserélik a presbitériumot, hogyha esetleg kihalt helyette választnak, vagy ha valaki leöregedett s azért nem akar tovább. De akkor hogy ő idekerült -az egyház törvény azt tartsa, hogy a presbitérium kell munkálkodjon az egyháznál, nem csak a cím-presbiter - mikor idekerült ezeket átalvete. No, ezekkel dolgozott, de aztán azt vette észre, hogy nem tevékenykednek a presbiterek, sem a gondnok, sem a felügyelő. S ő akkor fogta magát, s kezdte cserélni a presbitereket. Ő a nagygyűlésen összehívta a régi presbitereket, s mit csinált, mit nem, elég hogy jelöltek másikat. De ha az ő híveiből voltak többen a templomban, jó hogy az kapta a szavazatot. Ez is aztán csinált botrányt. (S előtte volt női presbiter?) Nem ő hozta bé. (Mit szoltak hozzá?) Akkor előre elfogadták valamennyire, nem volt rossz akkor se, de ő úgy se nyugodt meg úgy. Az asszonyok megvoltak, de ha a férfiak nem tevékenykedtek úgy ahogy akarta, akkor váltotta le, egyszer egyiket, egyszer a másikat s mind a botrányt csinálta csak. Aztán azután egyszer azt mondta, nem tudom melyik (presbiter), hogy az asszonyokat tegyék ki. (Mért akarták?) Mert az asszonyok pletykálnak. De a férfiak még többet (nevet).

(A. A. idős, protestáns nő, 2006)

A presbiter választás után a lelkész és a gyülekezet viszonya továbbra sem javult.

⁴⁹ Presbiteri Jegyzőkönyv, gyülekezeti közgyűlés, Protestáns templom 1990. április 11. 183-186. o.

Ezt látványosan mutatja az 1991. évi templomi közgyűlés jegyzőkönyve.

„Jelentés az 1990 évről. Ezt az évet – mondotta Lelkész – sok pozitív megvalósítás és negatív jelenség jellemzi úgy anyagi mint lelki-szellemi téren.

Isten iránti hálával számol be arról, hogy az elmúlt év folyamán az eddigi 6 vallásórás(!) csoport mellett beindult egy 7-ik is, a kis- és nagy óvodások számára. Szintén hálásak vagyunk a most elkezdődött imaórákért. Jó lehetőség ez: kicsiknek-nagyoknak együttesen állani Istennek színe előtt. (...) Az ifjúsági bibliaórák tagjainak szolgálata: beteglátogatás A községben, és a h-i öregek otthonában is hálánk és örömünk tárgyát képezi. Szépen és rendszeresen végzik e szolgálatokat. – (...)

És szólanunk kell gyülekezetünk életének hiányosságairól, negatív oldaláról. Elsősorban szégyenkezéssel gondolunk az anyagi javak elosztása rendjén létrejött nagy feszültségről, haragról, veszekedésekről.⁵⁰ Talán ez is azon okok közé tartozik, amely a templomlátogatás csökkenésére vezetett. E jelenségnek másik oka talán az, hogy ez az új helyzet nagyon sok új lehetőség kapujait nyitotta meg és ezek mellett másodrendűvé lett az Isten országa dolgaival való foglalkozás. Bűnbánattal kell megállnunk e tényeknél.”⁵¹

A kilencvenes évek közepétől kezdve azok a fiatal bibliakörösök, akik továbbra is jártak a lelkészhez, egyre aktívabbak lettek. A faluban – mint a presbiteri jegyzőkönyv is utal rá - missziós szolgálatot teljesítettek, a templomban és a vendégházban vallási témájú előadásokat rendeztek, magányos öregeket látogattak. Nem csak a településen, hanem a szomszédos megye öregotthonába is rendszeresen eljártak idősekhez látogatóba és bibliaórát tartani számukra. Később „cigánymissziót” kezdtek el a falubeli és a környékbeli beás és oláh cigány közösségekben.

A nyolcvanas évek végén kezdődtek a lelkész által szervezett nyári táborozások. Az erdei lelkigyakorlatra az első években sok fiatal ment el, ám a kilencvenes évektől kezdve ezeken már csak a lelkész által vezetett bibliakörös fiatalok és néhány idős asszony vett részt. A táborozók a közeli hegyekben, erdei sáttortáborban telepedtek le, napjaik imádkozással és Biblia magyarázatokkal, nyilvános hitvallással teltek. A táborok szellemiségét, illetve a lelkész hozzáállását és munkájának „irányát” mutatja az általa írt, a „tábori újságban” megjelent cikk részlete:

„A növekvő sötétben nyugtalanul kérdezzük: kicsoda hitt a mi beszédünknek és az Úrnak karja kinek jelent meg? A fiataloknak. Mindenki irányába egyformán kötelesek vagyunk, mégis legszívesebben a fiatalokkal foglalkozunk. Ha az élet Ura engedélyez még jövőt gyülekezeteiknek, ezt a jövőt a mai legények, leányok, fő- és kisiskolások fogják tovább hordozni. Közülük azok, akik felfigyeltek a mi intő, tanító szavunkra. Nektek szól a Példabeszédek szava: „Fiam, ne feledd tanításomat; parancsaimat őrizze meg szíved. A szeretet és hűség ne hagyjon el téged, kösd nyakadba, írd fel szíved táblájára. Így találsz kedvességre és jóindulatra Istennél és embereknél.” (3,1-4) A mi nyakas, rátarti felnőtt magyarjaink természete nem tűr

⁵⁰ A jegyzőkönyv által említett konfliktus a svájci testvérgyülekezet által a falunak nyújtott adomány, melyet - az új gyülekezeti ház költségeinek pótlása céljából – pénzért árusítottak a falubelieknek.

⁵¹ Presbiteri Jegyzőkönyv, gyülekezeti közgyűlés, Protestáns templom 1991. május 5. 191-196. o.

intés. Irányítást, még kevésbé dorgálást vagy feddést. Nem így a fiatalok! Néhányan, maroknyian, meghallották és megfogadták a szót. „Az Úr intését meg ne vedd, fiam, és dorgálását meg ne utáld! Mert akit szeret az ÚR, azt megdorgálja, és pedig mint apa az ő fiát, akit kedvel.” (3, 11-12) Ezt a különszámot néktek ajánljuk (falubeli) bibliakörös fiatalok”.⁵²

A táborok „történetei” felkavarták a falu közvéleményét. A szülők nem engedték el gyermekeiket, s zavaros történetek keringtek az ott történt eseményekről. A falubeliek „kábitószeres, drogált” teákról, tűzbe esett fiatalokról, önfeledten kacagó vagy kétségbeesetten síró, viselkedésükben gyökeresen megváltozott gyerekeikről meséltek.

A lelkész szolgálata ekkor már csak a fiatal bibliakörös csoport fenntartására, lelki életének irányítására koncentrált. A fiatalokkal napi kapcsolatban volt, s ők minden estéjüket és vasárnapjukat a paplakon töltötték, szabad idejükben pedig missziós szolgálatot végeztek. Mindez a fiatal bibliakörösök családjában egyre növekvő feszültséghez, összeütközéshez vezetett.

1991-ben a lelkész nyolc hónapos ösztöndíjat kapott Ausztriába. Ez idő alatt a lelkészt elődje, a nyugdíjas pap helyettesítette. 1992 júniusától a fiatal pap folytatta a falubeli szolgálatot, de a németországi Tübingenben nyert doktori ösztöndíja miatt 1993-ban újra elutazott. Ez idő alatt is az idős lelkész helyettesítette a szolgálatban.

Az idős lelkész szolgálata alatt a településen jehovista térítők jártak több alkalommal. Ezért a nyugdíjas lelkész az egyik presbiteri gyűlésen felvetette, hogy a gyülekezet figyelmét fel kell hívni a „veszélyre” s erre a célra kiadott értesítővel kell felekezeti tudásukat biztosabbá tenni.

„A szektások (jehovisták) alkalmatlankodása kiküszöbölendő a (protestáns) öntudatba való erősödés által. A jehovisták veszélyt jelentenek a hitben nem erős egyháztagokra, ezért szükséges minden család kezébe adnunk egy „gyülekezeti értesítőt”, amely felvilágosításul szolgálhat a szekták dolgában.”⁵³

Ennek a könyvecskének a hatására a faluban „életre kapott” és a mindennapi köznyelvbe bekerült a „szekta”, „szektáns” szó, mely a történeti egyházon kívüli vallási csoportok jelzőjévé vált.

1993-ban, miután a lelkész hazatért németországi útjáról, a presbitérium nyílt szavazással megválasztotta őt a falu parókus lelkészének. Valószínűleg az egyre élesebbé váló falubeli helyzet is hozzájárult ahhoz, hogy a segédlelkész, megválasztása előtt, tisztázni szeretne volna a gyülekezetben betölthető szerepét és mozgásterének határait. Ám erre a - protestáns egyház választási szabályai - akkor és ott nem adtak lehetőséget. Az 1993. december 17-én felvett jegyzőkönyvben a következőképpen szerepelt ennek története:

„Esperes behívja (lelkészt) és megkérdezi, hogy elfogadja-e a meghívást? (lelkész) először tisztázni szeretné a szolgálat lelki oldalát. Esperes leállítja, s nem engedi a kérdést tisztázni, komplikálni. A kérdésre csak igennel vagy nemmel lehet válaszolni.

⁵² Gyülekezeti Értesítő, Ifjúsági különszáma az 1994. augusztusi táborozásról. Fénymásolat, 1-2 o.

⁵³ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácssterem 1993. március 12. 220-223. o.

(lelkész) okleveles helyettes lelkész elfogadja az (falubeli protestáns) presbitériumnak a javaslatát és igent mond.(...) A hivatalos gyűlés után baráti baráti beszélgetés alakul ki (...) lelkész és (...) esperes között a presbiterek jelenlétében. (Lelkész) tanácsot kér arra vonatkozólag, hogyan vagy pedig milyen formában lehetne az egész gyülekezettel olyan gyülekezeti kérdéseket megbeszélni, amelyek évek óta foglalkoztatják és amelyek a lelkészválasztással összefüggnek. Esperes csodálkozását fejezi ki, hogy mennyire lelkészüik mögé álltak a (falubeliek).(Lelkész) próbálja megfogalmazni azokat a gondolatokat, amelyek a gyülekezeti munkájával kapcsolatban évek óta felmerültek(!) benne. Szüksége lenne munkatársakra, akik melléje állnának, hogy együttesen végezzék ezt az óriási szolgálatot. Esperes havonkénti presbiter bibliaórákat javasol, ahol részletesen meg lehet beszélni minden nemű egyházi, gyülekezeti problémát a biblia fényében. (lelkész) tudatában lévén annak, hogy hosszú folyamatról kell beszélni a munkatársak kialakítása tekintetében, ezért arra kéri a presbitereket, hogy előlegezzenek bizalmat munkája és szolgálata iránt, amit a megjelent presbiterek egyhangúlag megígérnek.”⁵⁴

A presbiteri határozat után 1993. december 19-én templomi közgyűlésen ellenszavazat nélkül választja meg a gyülekezet a segédlelkészt, a falu parókus papjának.⁵⁵ 1994. február 6-án az új parókus lelkészt nagy ünnepség keretében avatják fel.⁵⁶

Az esperes által javasolt presbiteri bibliaórákat rendszeresen tartják, s ezeknek jó hatása van a lelkész és a presbitérium kapcsolatára. Ennek a konszolidálódó viszonynak a hatására, az új parókiás lelkész újra felveti a presbitérium előtt a keresztelés és a tor problémáját.

„Ip. kéri a presbitériumot: oldja meg a vasárnapi keresztelés dolgát. A gyülekezet nehezen akarja tudomásul venni, hogy az egyházi szabályok szerint, a keresztelő csak gyülekezet előtt, tehát a vasárnapi istentisztelet keretében történhet. (falu) még a közelmúltban is így volt. (presbiternő), (presbiternő), (presbiter) és (presbiternő) indítványozzák: mondja ki a presbitérium, hogy ezután csak vasárnap lesz keresztelés és nem szombaton. Elhangzik olyan indítvány is, hogy farsang, lakodalom is csak vasárnap legyen.

A presbitérium kézfelemeléssel szavaz, egyhangúan kötelezővé teszi a vasárnapi keresztelést.

(Lelkész) Ip. a faluban divatos halotti torozás tekintetében kéri a presbitérium véleményét és segítségét. Ez régi, rossz, pogány eredetű szokás, nem illik evangéliumi keresztyénekhez. Hogy lehetne el hagyni(!), vagy legalább megfékezni?

(...) felügyelő szerint a halotti torokon és a lakodalmakban szoktak pálinkát fogyasztani, de nem viszik túlzásba az emberek.

A presbiterek hosszan mérlegelik, mit lehetne tenni. Presbiteri határozattal eltiltani még nem időszerű de lelki munkával megpróbálják meggyőzni a gyászoló családokat

⁵⁴ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácsterem, 1993. december 17. 236- 238. o.

⁵⁵ Presbiteri Jegyzőkönyv, gyülekezeti közgyűlés, Protestáns templom 1993. december 19. 239-242. o.

⁵⁶ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácsterem 1994. február 6. 248-251. o.

és többségük ígéri, hogy személyes példájukkal is harcolnak a torozás ellen, többségük vállalja, hogy nem megy el a halotti torra.”⁵⁷

A torozás a tiltások ellenére sem marad el, bár ekkor már a lelkészhez szorosan csatlakozók kivonják magukat ezekből, mely felháborodást és feszültséget okoz a rokonsági kapcsolatokban.

A lelkész a presbitériumi gyűlés után istentiszteleti alkalmakon és bibliaórai összejöveteleken hirdette a szombati keresztelők helyett a vasárnapi istentisztelet keretén belül zajló keresztelési szertartást. A presbitériumi szavazás eredményének kihirdetése a következő vasárnap megtörtént a templomban, de ekkor a nagy gyülekezettel még nem szavaztatták meg a vasárnapi keresztelést.

Ez az időszak volt a presbitérium választásának időszaka is. 1994. május 8-án a templomban tartott közgyűlésen vetették fel az új presbitérium megalakítását. Ekkor egy gyülekezeti tag felveti, hogy a presbitériumba ne válasszanak női tagokat:

„4, Lelkész jelenti, hogy az egyházközség és egyházmegyei presbitériumok és tisztikarok megbízása(!) nemsokára lejár. Az Esperesi hivatal elrendeli a tisztújítás (beindítás, előkészületeit.) Az előkészületet meg kell tennünk, az időpontról értesítést kapunk.

(gyülekezeti tag) kifogásolja a női presbitertagokat, szerinte nem kell presbiteri tisztséget adni a nőknek; ellenben az idős presbitereket meg kell becsülni.

Lelkész abba kéri a Közgyűlés tagjait, imában hordozzák (-zuk) ezt a kérdést Isten előtt, ő legyen, aki ezt a problémát megoldja. Tudomásul szolgál.”⁵⁸

Ezzel az indítvánnyal többen egyetértettek, de ennek ellenére az 1994. október 23-án megtartott templomi közgyűlésen egy, a presbitérium által előre összeállított, választási listát megszavazott a közgyűlés. Az új presbitériumba nők is bekerültek, s emellett a presbiterek száma is jelentősen csökkent. Mindezt a lelkész meglévő egyházi szabályzatokkal indokolta.

A 15 tagból álló presbitérium a következőképpen alakult: 1 főfelügyelő (férfi), 1 másodfelügyelő (férfi), 1 főgondnok (férfi), 1 másodgondnok (férfi), 2 pénztáros (1 férfi, 1 fiatal nő), 2 ellenőr (1 férfi, 1 nő), 1 jegyző (nő), 3 férfi presbiter, 3 női presbiter

Az első presbitériumi gyűlés során az új presbiterek a lelkészt támogatásukról biztosították, illetve a közös munka reményében tisztázták falubeli helyzetüket és feladatukat.

„A presbiterek feladata nem csak megtalálni, hanem tovább adni, vinni ezt az örömhírt a gyülekezet körébe. A lelképásztor mellett a presbitereknek vezető szerepük van. Az elmúlt rendszer ránk nehezedő pecsétjét napjainkban is érezzük. A presbiterek formálisan voltak megválasztva, a sok munka egyedül a lelkészre hárult, ennek köszönhetően (sajnos) nagyon sok emberbe beidegződött ez a megfogalmazás „a lelkész dolga egyedül”.

⁵⁷ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácssterem 1994. február 25. 251-253. o.

⁵⁸ Presbiteri Jegyzőkönyv, gyülekezeti közgyűlés, Protestáns templom 1994. május 8. 257- 262. o.

Lelkész kéri a 15 tagból álló presbitériumot, igyekezzen összefogva, közösen egyházközségünk javát szolgálni. Reméli és hiszi, hogy Isten kegyelméből sikerülni fog. Aki úgy érzi, nem tud eleget tenni presbiteri feladatának, még nem késő, eskü(!) letétele előtt visszaléphet.⁵⁹

Ugyanezen a presbiteri gyűlésen a lelkész rátért a faluban egyre élesedő helyzet megvitatására, illetve a „szekta” szó felbukkanására:

„Többször hangzik el a faluban ez a kifejezés „szektás pap”- folytatja a lelkész. A bibliaórára járó fiatalokat is, amiért komolyan veszik Jézus Krisztus tanítását ezzel a szóval illetik „szektások”. Azzal is vádolják – mondja lp – hogy tiltja a fiatalokat a különböző összejövetelek(en) (keresztelő, lakodalom, bál) látogatásától. Ezzel magyarázva azt, hogy a bibliaórások nem járnak ezekre az alkalmakra.

A hozzászólásokból kitűnt(!), hogy jó lenne a „szektás” – szekta – szó értelmét tisztázni gyülekezetünkben, mert sajnos akik ezt a szót használják nem tudják mit foglalmagába tulajdonképpen. A különböző összejövetelek – szokások – magukban véve nem rosszak, de egyes fiatalok nem szeretik az ott levő légkört – trágár beszédek, erkölcstelen viselkedések – ezért nem kíváncsiak ellátogatni ilyen alkalmakra. Ezért nem szabad a lp-t hibáztatni.”⁶⁰

A parókus lelkésznél is előkerült tehát – mint elődjénél – a szekta szó, de ekkor már nem külső vallási térítő csoportokra alkalmazták a falubeliek, hanem a lelkészre és az általa vezetett fiatalok bibliakörére.

Ezekben az években kezdte el a lelkész szervezni nyári vallásgyakorlatait, melyet a parókia udvarán levő nagy gyülekezeti házban tartottak, külföldi vallási csoportok és lelkészek vezetésével. A Pál, Fülöp és János-kurzusokon nem vettek részt a korábban bibliaórákról kimaradó fiatalok, ekkor már csak a lelkész és a hozzá szorosan kapcsolódó fiatal csoport és néhány idős asszony látogatta a több napig tartó vallásórákat.

A kurzusokon történeteket a karizmatikus csoporthoz tartozó és a magukat protestánsnak valló emberek nagyon ellentétesen látták. Az alábbi idézetek érzékeltetik a külső és belső nézőpontok éles különbségét.

„A Biblia alapelveiből indultak ki, Pál kurzus János kurzus, Pál apostolnak a tanításairól volt szó, Fülöp kurzus, mind ilyen bibliai elnevezések voltak és azokról volt szó. (...) A kurzusok, ugyebár mi a régi kommunizmus száraz tanítások után, ami fantasztikus volt, hogy volt ilyen gyakorlati fele is. Volt az elmélet leadva s utána az életből egy konkrét eset, volt egy ilyen különös gyakorlat. Valami, amivel mélyebben fel tudta fogni elméletet, és, akkor ezek ilyen érdekes gyakorlatok voltak, ami egy ilyen kívül álló becsöppent, akkor látva azt a gyakorlatot, akkor mit se tudott, hogy az min alapszik. Például, volt egy ilyen, ami tudom, hogy az utcáról is látszott, mert ott általában abban a nagyterembe voltak, s volt egy ilyen, hogy a megbízásról, hogy megbízol-e Istenben, akit nem látsz, és az ő útjába. És az - hogy ez mit hozott ki a falu részéről - volt egy ilyen dolog, hogy mennyire nehéz az embernek megbízni abban,

⁵⁹ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácsterem 1994. december 2. 266-269. o.

⁶⁰ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácsterem 1994. december 2. 266-269. o.

amit nem lát, mert amit lát, abba megbízik. Volt egy ilyen, hogy beköttek a szemünket egy egyszerű ilyen spárga volt, és fától fáig volt kötve a spárga, s a spárga mellett kellett menni, de bekötött szemmel. S akkor a végén el kellett mondani a tapasztalataidat, mi volt az, hogy botorkáztál a lépcsők között s a fatuskók mellett, mi volt a te tapasztalatod, hogy tényleg mi az, amikor vakon meg kell bízni. Jó élmény? S az volt a tapasztalat, hogy nem volt jó élmény, mert még belebotladozol és nem érted, hogy miért kell belebotladozni. S ebből olyan vagány bizonyágtételek jöttek ki, hogy mindenki elmondta, hogy kinek a szemszögéből, mi, s nagyon vagány dolgok voltak. Igen, de az úton elment egy bácsi és látta, hogy mi botorkázunk a bokrok között egy páran bekötött szemmel, akkor ez kihozott egy újabb elméletet (nevet). (Nem lehetett elmagyarázni?) Már a konfliktus el volt indulva és tényleg alig várták, hogy egyet mozduljunk és abból egy egész nagy... szóval akkor ez egy ilyen periódus volt, amikor tényleg... viszont nekünk ezekre a tanításokra szükség volt. Mért? Mert benne voltunk valamiben, amiben kezdők voltunk és nagyon könnyen elcsúsztunk, ha nincs egy kemény szilárd, lerakott alap.”

(L. K. fiatalház, karizmatikus nő, 2006)

„Hát másztak körbe, s a fiatalok kacagták, hogy az öregasszonyoknak dinamó bugyi van, s száras, ilyen elszakadott harisnya van s satöbbi. Hát istenem, el is mondták, hát ez milyen szeretet? S milyen keresztényi viselkedés? Hát megláncolták magukat körbe a ganyédombnál fent az istállóknál, hogy a románok azt mondták, olyan munka volt, hogy elkergetik onnét. Hogy nekik többet olyat ne csináljanak, ahogy üvöltöttek. Ők azt mondták, hogy csak azt csinálták, mint Pál, mikor meg voltak láncolva. Hát az mi van? Hát ők csak a Bibliát átérték. A történetet. És nem mentek haza aludni a fiatalok.”

(S. O. középkorú, protestáns nő, 2000)

A nyári kurzusok után a falubeli ellentétek egyre fokozódtak. Ezek elsősorban családi és rokonsági összeütközések voltak. A fiatalok a kurzus hete alatt az éjszakát a paplak udvarán álló új gyülekezeti házban töltötték, amit a szülők igen nehezményeztek. Másrészt a kurzusok történetei hamar elterjedtek a faluban – s mint azt a riport idézet is mutatja – a résztvevők súlyos közösségi elbírálás és gúny céltáblái lettek, mely nem csak a csoporthoz tartozókat sújtotta, hanem, akár a kurzusokon egyébként részt nem vevő házastársaikat, közeli rokonaikat is. Ennek hatására a kilencvenes évek közepére a lelkész ellen szervezkedők csoportja egyre határozottabbá vált.

A karizmatikus csoportba tartozó fiatalok az otthoni feszült helyzetből is gyakran menekültek a lelkészlakba. Mindennapi életvitelük egyre határozottabban elkülönült a falu fiatalságának elfogadott normáitól. Nem vettek részt a falu átmeneti szertartásain, a keresztelőkön, esküvőkön, illetve, ha részt vettek, magatartásukkal tüntetőleg hangsúlyozták különállásukat. Vasárnaponként nem mentek ki a mezőre segíteni szüleiknek, álláspontjukat bibliai igékkel és idézetekkel védték. Egy bibliakörös fiatal a következőképpen magyarázta az egyre élesedő helyzetet:

„... mert otthon voltak olyan pillanatok amikor... az otthoni konfliktusok voltak a legnehezebbek. Mert a falusi konfliktusokat mi azért éltük könnyebben át, mert otthon sokkal élesebbek voltak a dolgok, míg oda eljutunk, hogy tényleg a szülők... az én esetemben édesanyámnak teljesen megváltozott a felfogása, ő is egy ilyen... s komolyabban vette a dolgokat, így utólag. De volt egy ilyen eset, hogy kimentünk az ajtón s azt mondta, hogy, ha most elmentek bibliaóra, akkor nekem ne gyertek többet haza! Ilyen élesen működtek itt a dolgok. (Mitől féltettek?) Nem tetszett nekik az, hogy másként élünk. Nem tudták felfogni, hogy mi lesz... ilyen régies felfogással, hogy hú most apácák lesznek s mind papok, s egy sem megy férjhez köztük. Vagy így elvonultok, ettől tartottak, s minden efféle badarság ki volt kezdve. Szóval rajtunk csak azt lehetett látni, hogy így lassanként. Én nem mentem el soha otthonról anélkül, hogy reggel ne olvassak két versecskét a Bibliából, vagy ne imádkozzak, vagy ne legyen egy ilyen csendes áhitat, ez egészen más. És én ezt próbáltam elmondani, hogy nekem ez más. Vagy nem ültem le az asztalhoz anélkül, hogy egy imát ne mondjak el. S akkor persze egy olyan fiatal, aki ezt addig nem csinálta, akkor ez furcsa volt. Vagy hogy a faluban, tudod, van egy ilyen is a szokásoknál, sajnos, hozzátársul az alkohol. Ezt biztos észrevetted. Sajnos, már nagyon zsenge korba így van ez táplálva, s akkor csodálkozunk, hogy az alkoholizmus ekkora nagy százalékba van. Hát nem csoda, mikor egy 14 évest konfirmandus korába leitatnak, akkor mit várjunk el? Nem? S akkor ott volt a mi fajta példánk, aki azt mondta, hogy nem fogyasztok alkoholt!”

(L. K. fiatalház, karizmatikus nő, 2006)

Ugyanennek az időszakról egy protestáns nő gondolatai a következők:

„Eljöttek egy páran a lakodalomba, és a lakodalomban kivették a Bibliát és olvasták a Bibliát. Egy része táncolt, és ők olvasták a Bibliát. Azt mondtam, az se semmi. De ez képmutatás, ez farizeusi viselkedés! Mivel téved az a fiatal? Menjen el a bálba és mutassa meg annak a duhajkodónak, hogy ő hívő keresztény és tud viselkedni. Hát ne vigye a Bibliát, és ott olvassa, mert annak is megvan a maga helye. Elmegyünk a templomba, lejár az istentisztelet, elmegyünk a bálba és megmutassuk, hogy nem isszuk le magunkat, s tudunk viselkedni. Ez a keresztényi viselkedés. No, de nekik hiába magyaráztuk szép szóval...”

(M. T. középkorú, protestáns nő, 2006)

Ezt a konfliktusos helyzetet súlyosbította az 1995 januárjában kirobbant vita egy gyermekét szombaton megkeresztelni kívánó nagycsaláddal, ami kapcsán a falu protestáns közössége egy emberként állt a család mellé. Egy keresztszülő így emlékszik vissza a történetekre:

„Jaj istenem, akkor nagy cirkusz volt. (...)Ezek (a keresztszülők) készültek a keresztelőre, s lementek, s ő (a lelkész) azt mondta, hogy nem, s akkor közbe ő (a lelkész) a fürdőbe volt, hogy fürdött, s akkor ezek a komák bementek, és ott csúfoltak, hogy „de kereszteljen!”, de így, de úgy. Aztán lejött, aztán megkeresztelte, de állingáltunk úgy lehet va' egy félórát itt a templom előtt. Olyan csúf szavakkal illették őt, hogy osztán megkeresztelte, de akkor vasárnap mentünk a templomba, s hát tudta az ördög, hogy olyan csúf szavakat mondtak. S vasárnap eljő a templomba, de

olyan lehajtott fejjel jött be a templomba, akkor aztán, mikor kiment az oltárhoz, hogy az oltári szolgálatot végezze, egyszerre elkezdett sírni, de olyan erősen, hogy zokogott. Akkor még valamelyik szólott, hogy menjenek, azt mondja, bátorítsák, valósággal zokogott, nem tudott imádkozni, se semmit, hogy annyira csúful csináltak vele.”

(A. A. középkorú, protestáns nő, 2006)

A Presbiteri Jegyzőkönyv a következőképpen rögzítette az eseményeket:

„Ismeretes ET tagjai előtt – mondja (...) lp – január 18-án történt incidens, amikor (XY) családja és 30 tagból álló csoport, feljött a paplakra, szemtelen viselkedésükkel, becsületsértő szavakkal, ordítózásokkal (és ezt mind a lelkész személyét illetően) arra kényszerítették lp.-t keresztelje meg gyermeküket szombat este. Nem tartván tiszteletben E.T. tagjai által elfogadott, jóváhagyott szabályzatok (valamint az egyházunk által is előírt) betartását.

Sőt ilyen szavakat is ordítottak „Nekünk nem parancsol senki, sem püspök, sem esperes, sem pap, sem presbiterek. Az egyházat mi tartjuk fenn és a lelkészt és presbitérium köteles az egyházfenntartók akarata szerint cselekedni.”

Szeretném tisztázni egy kérdést: Mi az egyház? Feleletképpen ennek a csoportnak: „A szentek gyülekezete, melyben az evangéliumot tisztán tanítják és a szentségeket helyesen osztják ki.”

(Számomra) Nagyon fontos kérdés foglalkozta(!) (ezek után) ez események után „milyen emberek laknak (a faluban); milyen gyülekezetben élünk?”

Egyet biztosan tudok, sok áldástól fosztja meg magát az az ember aki nem jár templomba, nem hallgat igehirdetést, nem vesz urvacsorát(!). Milyen emberek azok akik „ököl jog” árán akarják fenntartani a békességet együtt a Szent dolgokkal.

Ezek az emberek nem csak az egyház belső szabályzata ellen vétettek hanem Isten ellen is.

A presbitérium tudomásul veszi a történetek súlyát és megoldást keres a lp és gyülekezet közötti békesség fenntartásához.

E.T. tagjai javasolják a keresztelés napjának meghatározását közgyűlés elé terjeszteni és szavazattal meghatározni.⁶¹

A konfliktus megoldására templomi közgyűlést hívtak össze, amin szavazásra bocsátották a szombati és a vasárnapi keresztelési időpontokat. Ennek eredménye az lett, hogy 110 gyülekezeti tag a vasárnap mellett, 86 pedig a szombat mellett voksolt.

Annak ellenére, hogy ettől kezdve csak vasárnapi keresztelések voltak a faluban, a helyzet már pattanásig feszült. Éles ellentétbe került egymással a mindennapi és a lelkész csoportjának Bibliára hivatkozó életvezetési gyakorlata, s ez az ellentétpár egyre durvább összeütközésekhez vezetett.

Az élessé váló helyzetet még súlyosbította, hogy a lelkész beszüntette a vasárnap esti istentiszteletet is. Istentiszteleti prédikációiban súlyosan bírálta a protestáns gyülekezetet, „hitetleneknek” tartva őket. Csoportjába járó fiatalokkal a falubelieket „megtérítő” színelőadásokat tartott a parókia udvarán levő gyülekezeti házban.

---

⁶¹ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácssterem 1995. február 3. 269- 271. o.

Mindezek felkavarták a falu protestáns közvéleményét:

„...Aztán ugye ezt is sokat használták, hogy besavanyodott keresztények vagyunk. (...) Hogy ez a fajta gyülekezet, amihez mi ragaszkodunk, a lelkész is olyan elszontyolodva, s akkor ilyen besavanyodott keresztények vagyunk, (...)Menjünk ugye vasárnap a templomba, hogy lelkileg nyugodjunk meg, s akkor ilyen. (...) Nem egyszer mondta, hogy hitetlenek vagyunk, egyszer azt is mondta, hogy olyanok vagyunk, mint a ruca, a mi hitünk olyan, mint a ruca mikor belebúvik a vízbe, s ugye a rucának zsíros a tolla, s a víz leperreg. Na ennyi a mi hitünk, s ilyenek, s akkor máskor, hogy hitetlen Tamások, s mindent, mindent elmondott. Máskor, mikor volt az öbölháború, akkor azt mondta, hogy olajfoltok... ennyire a gyülekezetet, gondolja el! Ezt így a prédikációba, ezt így elmondta, tudja! Akkor a felügyelő is azt mondta, tiszteletes úr, azt mondja, a hírt, most már a pattanásig feszítette. Azt mondta, hogy az (falubeli) gyülekezet ez az olajfolt, az olajfolt, ugye szennyezi a vizet, hogy mü az igaz hívőket szennyezzük. Ilyen kifejezéseket használt. Ez olyan dolog, hogy az embernek még egy olyan lelkiismeret furdalása is van, mert úgy vesszük, hogy senki se tökéletes, hogy ezekről a dolgokról beszéljünk.”

(B. K. idős, protestáns nő, 2006)

Ezek is hozzájárultak ahhoz, hogy a protestáns gyülekezet tagjai az istentiszteleti alkalmakon egyre kevesebben vettek részt s a bibliaórákon való részvétel is tovább csökkent. Ennek ellensúlyozását a lelkész úgy látta a legjobbnak, ha felajánlja, hogy beszünteti ezen alkalmak megtartását. Prédikációiban már egyre gyakrabban állította szembe a hagyományos liturgikus alkalmak „unalmasságát” és a csoportjával szervezett összejövetelek „élettel teliségét”.

1996 őszétől a lelkész „bizonytalan” időre eltávozott a faluból doktori tanulmányait befejezni. Helyettesítésére egy fiatal segédlelkésznőt kértek fel, aki már korábban szolgált a gyülekezetben, s nagy elismerésnek örvendett a faluban. A kilencvenes évek második harmadától a csoportra egyre gyakrabban alkalmazták a „karizmatikus” jelzőt. Először a lelkész és köre használta, később a többi falubeli is így különböztette meg őket. A faluban a karizmatikus szó nagy általánosságban ismeretlen volt a protestáns gyülekezetben, csupán néhány Biblia forgató idős ember ismerte értelmét. Annak ellenére, hogy a lelkész nem tartózkodott a településen a csoport összetartása egyre erősebbé vált. Körülbelül 50 rendszeresen járó tagjuk volt, melyből 30 körüli volt a fiatalok száma.⁶² A fiatalok kétharmada nő volt, egy harmada férfi. A csoporthoz csatlakozó idősök közül csupán egy idős férfi volt, a többi idős, zömében özvegyasszony volt. Ekkor már szervezett missziós alkalmakat rendeztek a faluban (egyike volt ezeknek a nagypénteki kereszthordozás), hetente több alkalommal házaknál találkoztak s közös áhítatot tartottak. Csoportjukból többen is (két férfi és két nő) teológián folytatta tanulmányait, illetve többen jelentkeztek szociálismunkás képzésre.

A csoport falubeli kapcsolatai ekkora már kritikusak lettek. Ez természetesen

---

⁶² Pontosabb adatokat nem tudtam meg a csoportról, a tagokra többen is különbözőképpen emlékeznek.

érintette a lelkészt is, aki ellen ekkor már a fiatalok „elrontása” mellett a legfőbb vád az összeférhetetlen magatartás volt. A lavinát végül két dolog indította el. Az első eset egy, a karizmatikus csoportba járó, fiatal lány „szökése” volt. A falu egyik legjobb módú családjának egyetlen gyermeke volt ez a tizenhét éves lány, aki a szüleivel való konfliktus hatására titokban elutazott otthonról. A család kétségbeesetten kereste, míg napok múltán megtalálta az egyik távoli nagyvárosban.

Ezzel párhuzamban újabb történet kavarta fel a falu közvéleményét. A gyülekezetben nagy népszerűségnek örvendő segédlelkész is kinyilvánította csatlakozását a karizmatikus csoporthoz. Döntését „megtérésével”, az igaz mély hitélet megtalálásával indokolta. Mindez azért is felkavarta a gyülekezet közvéleményét, mivel korábban a segédlelkész helytelenítette a lelkész vallásgyakorlatának új mozzanatait.

Az elszökött lány szüleinek kétségbeesése és a fiatal papnő pálfordulása végül szervezkedést indított el a faluban. Ennek élén öt nő állt, s a hozzájuk csatlakozó néhány férfival és asszonnyal levelet írtak a protestáns egyház püspökének, kérve az ügy kivizsgálását. Majd a falugyűlés összehívásának érdekében aláírásgyűjtésbe kezdtek a faluban.

1997-ben canonica visitatio⁶³ volt esedékes az egyházmegyében, melyet a püspök jelentett be, s melynek helyét a település egyházközségében jelölte ki. 1997. szeptember 24.-én püspöki karával és egyházmegyéjébe tartozó lelkészeivel együtt érkezett meg a településre, hogy az esedékes egyházmegyei lelkészgyűlést megtartsák. Hivatalosan tehát nem a lelkész és a gyülekezet miatti konfliktus kivizsgálására érkezett a településre, de abban, hogy az egyházmegyéből éppen ezt a települést választotta ki a lelkészgyűlés megtartására, a falubeliek feljelentő levelének volt köszönhető.

A lelkészgyűlés után, az összegyűjtött aláírásokkal, egy falubeli asszony bebocsátást kért a püspökhöz, s átadva az aláírt íveket, falugyűlés összehívását szorgalmazta. A püspök átvéve az íveket még aznap este falugyűlést hirdetett a protestáns templomban.

A szervezők egyike a lelkész és csoportja elleni falubeli „mozgalomra”, illetve a falugyűlésre a következőképpen emlékezett:

„Mondom, ez olyan hirtelen ment, jött ez a kanonok ki, de ez nem azért jött. (...) Volt a kanonoki vizitáció, de nem ezért volt, itt mentek körbe, de azt mondom, a Jóisten velünk volt, ez a Jóisten akarata, én ezt ki merem mondani. Asszonyok voltunk. Hát férfiak is voltak, de tudja-e? (...) Én azt mondtam, óvatosnak kell lenni, nem szabad össze-vissza beszélgetni, mi csak arra kérjük a püspök úrérkat, hogy nézzék meg, figyeljenek a falura, nézzék meg mi történik, vizsgálják ki, s álljanak szóba az

---

⁶³ A canonica visitatio egyházi gyakorlat, melynek során egy egyházi vezető meglátogatja az egyházmegyéjébe tartozó eklézsiákat, ellenőrizve az ott folyó vallási életet. (Voigt, 2006a:28) A klasszikus értelemben vett és ma is ismert egyházlátogatás a tridentini zsinat (1545-1563) után alakult ki. Ekkor határozták meg a főesperesek számára, hogy püspöki rendeletre végezzenek a canonica visitatio-t és erről írásos jelentést tegyenek előljárójuknak. Ezzel az egyházkormányzat az egyházközségek jövedelmeinek és bevételeinek írásban való rögzítését ellenőrizték.

emberekkel. (...) Elég az, hogy akkor ott összegyűltünk egy este, s akkor gyűjtöttünk aláírást, a falu aláírta. (...)

Aztán, hogy ki nyitsa meg a gyűlést? Azt mondtam K-nak (férfi), te megnyitod, mert presbiter vagy. A papot be se engedték, s ez úgy megszerveződött, s ez a M. óvónő volt, M. B. néni. Aztán ő olyan vakmerő volt, hogy vállalta, hogy azt a papírtot, amit aláírtunk... mi egyebet nem azt kértük, hogy a papot eltegye, csak hogy legyen egy ilyen gyűlés. A gyűlésért volt az aláírásgyűjtés. Én meg is mondtam, hogy gondoljunk arra, ő egy lelkész, s nem lehet úgy támadni, ahogy ő támad minket, mert akkor pontosan ugyan olyanyok vagyunk mint ő. De ezt kérhetjük, hogy itt kivizsgálásra van szükség, s tegyék meg a megfelelő lépést, mert ebbe a formába, így nem mehet tovább. S akkor(...) M. néni ment, azt mondta, „püspök úr, bocsánatot, elnézést kérek”, M. néni tud beszélgetni, - (...) akkor felment, akkor ügyes volt, átadta, „püspök úr, gyűlést kérünk!”. Beleegyeztek szó nélkül. Az olyan ügyesen meg volt szervezve, de jött a falu népe, tömve volt a templom. Ide jő, K.(férfi), „S. néni, ez megvan, de a pap nem lesz ott, s nem tudom, hogy hogy lesz, ott meg kell nyitni, s ők hallgassák a panaszunkat. Most mit csinálunk? Ki beszélget?” (azaz ki kezdi a beszédet) Mondom, „itt, akik ott voltunk, mindenki kell vállaljon beszédet, mindenki kell!”, mondom. Megint összegyűltünk itt nálunk, mert közelebb voltunk, mondom, „figyeljete ide, akkor most ott megvan, akkor itt mindenki egy kicsit készüljön, s mondja el az ő véleményit s fájaldalmát.” „Ha megkértetek, segítök, azt mondja (K.), én megnyitom, de ki lesz az első?” S akkor aztán sorrendet, vagy ötön hozzászóltunk, aztán szóltak azután többen. Addig volt a baj, amíg elindult. K. (férfi) ügyesen megnyitotta, kicsit ő is mentette a bőrit, azt mondja „engem megkértetek”, pedig akarta, azt mondja, „megkértetek, hogy én nyitsam meg a gyűlést, hát megnyitom. Összegyűltünk, itt a faluban valami nem jó. Itt van a vezetőség, megkérjük, hallgassák meg a panaszokat, hallgassák meg az ellenvéleményeket, mindenkit hallgassanak meg, aki szót kér. S egy kicsit el kell gondolkozni, azt mondja, mert itt valami furcsa dolog történik nálunk.” Így ügyesen megnyitotta.
(B. K. idős, protestáns nő, 2006)

Tehát az első este megtartott falugyűlésen részt vettek a protestáns gyülekezet felnőtt tagjai és a püspök és kara. Nem a gyülekezetbe tartozó vagy más felekezetbeli egyháztagot nem engedtek be a közgyűlésre. Az első falugyűlésen a lelkész sem vehetett részt, mivel a püspök úgy vélte, hogy személye megakadályozná a gyülekezet tagjait abban, hogy őszintén feltárják problémáikat. Ezen a falugyűlésen a protestáns gyülekezet tagjai mondták el kifogásaikat, a lelkész és csoportja elleni vádjait. Ezen a gyűlésen a karizmatikus csoport tagjai is részt vettek, de nem kaptak felszólalási jogot, hozzászólási kísérleteiket a protestáns falubeliek megakadályozták.

A felszólaló protestáns falubeliek egyike beszédét, melyet a püspökhöz intézett a falugyűlésen, a következőképpen rekonstruálta. Ezt az interjúrészt teljes egészében közlöm, melynek több oka van. Egyrészt a falu protestáns felekezetének vallási-normarendszerének fontos pontjait vázolja fel, másrészt élesen meghatározza azt a határt, melyet protestáns oldalon „húznak meg” a „szekta” és a hagyományos

egyház között.

„...úgy le volt jegyezve (beszédjének főbb pontjai), el tudtam én mondani, csak a pontokat, mert az ember olyan izgatott, s akkor mégis ne felejtsem el. Mondtam, hogy „én ennyi évös vagyok, ebbe a faluba születtem s konfirmáltam, mondom, protestánsnak vallom magam, de ez, ami most történik, ez, valami kicsit furcsa dolog. Az nem lehet, hogy húsz fiatal kiválasztunk - azt is nem egyszer mondta, hogy ők már fent vannak a mennybe s a többi nem tudom, hova kerül. Hát mondom, én a magam véleményit akarom mondani, olyan nehéz volt gyermekkorom, munkahelyem, s olyan jó érzés volt, templomba kíváncsoztam, s kaptam egy hétre való lelkierőt, hogy a következő hetet bírjam. A következő hétnek a nehézségeit, mondom, hát most nem kíváncsozom templomba járni, mondom. Hát megkérjük, hogy nézzék meg, hogy mi az, ami, szerintünk, amilyen formában a szertartások történnek, az nem a mi protestáns egyházunk szerint történik. Én tudom, hogy újításra van szükség, mondom, nem azzal az énekekkel van a baj, amit énekelünk, de hogy az énekeskönyvet letesszük, s a kezünkbe se vesszük, hanem énekeljük ezeket az ifjúsági éneköket? S mondom, egy ilyen öregasszony, aki estig jól kapál, annak nincs kedve ugrabugrálni, s örvendezni. S akkor, ha nem ugrándoznak, akkor hitetlenek vagyunk, püspök úr! Akkor hitetlennek neveznek! Ebbe a formába nem lehet.

Mi úgy tanultuk, s úgy tudjuk, hogy a templomba jövünk lelkierőt meríteni, elcsendesedni, mondom.(...) Mi így tudjuk, hogy egy templomba így kell viselkedni. Na most, mától-holnapig mondják nekünk, hogy ez így nem jó, hát kell ugrálni és ordítani, kiabálni. Ezt a változást ebbe a formába, mi már, idősebb korosztály, nem tudjuk elvégezni, elfogadni. S akkor azért hitetlenek vagyunk? Mondom, én nem akarok ítélni, nem tudom, hogy mit lehet, mit nem lehet, csak azt látom, hogy ezt csak nálunk csináljuk. S én szerintem, csak úgy lehet változásokat behozni, hogy tudjuk, hogy a püspökség megengedte, vagy levélbe felolvassák nekünk, hogy mától nem így lesz, hát így lesz.”

(B. K. idős, protestáns nő, 2006)

Az első gyűlést másnap még egy követte, melyet a karizmatikus csoport kért a püspöktől, azzal indokolva kérését, hogy az első esti közgyűlésen nem jutottak szóhoz. A lelkész a második közgyűlésen sem vehetett részt, de a karizmatikus csoport szót kapott. Többen is felszólaltak, elmondták védekezéseiket, cáfolták a vádakat, illetve néhányan nyilvános bűnbánatot és hitvallást tettek. A gyűlésen részt vevő protestánsok nem fűzhették hozzá ellenvéleményüket.

„Próbáltunk hitvallást tenni, de nem engedték. Próbáltam én ... én magamról beszélek, amit én mondtam, én csak annyit mondtam, hogy „az erdőben (a nyári táborozáskor) semmi rossz nem történt. Én nem vagyok gyerek, én egy megért asszony vagyok, egy 45 éves asszony, s az amit mondtak, hogy mi történt, az nem igaz, csak annyi, hogy én közelebb kerültem az Úristenhez. Elfogadtam Jézust, tehát megtértem, s ha megtértem, akkor adjam át azt az örömet másnak, hogy más is értse meg. S megértettem azt, hogy az agyagosból van kiút, tehát tovább az élet, ott nincs vég.” S tudom, hogy a püspök úr, „mi van az agyaggal?” Mert úgy mondják itt nekünk a

temetőbe, s nekem itt hirtelen az jutott eszembe, hogy az agyagossal... mert kivisznek az agyagosba, így mondják az öregek. Az hirtelen nekem akkor úgy jutott eszembe, hogy „tudom, hogy az agyagos után van élet!”. Azzal milyen rosszat csináltam én? Hogy megértettem, hogy a halál után még van élet.”

(CS. O. középkorú, volt karizmatikus nő, 2006)

A faluban összehívott falugyűlés után, 1997. november 5-6-án Egyetemes Lelkészerőkezletet tartottak a püspöki székhelyen, melynek keretében tárgyalták a lelkész feljelentésének ügyét.⁶⁴ Ezen már a lelkész is részt vehetett, s elmondhatta védekezését, saját magyarázatát a faluban történekről.

Ahhoz, hogy megértsük az ügyben születő ítéletet, tudnunk kell, hogy Erdélyben a protestáns magyar egyházak (evangélikus, református és unitárius) vezetői nyilatkozatokban ítélték el a karizmatikus mozgalom felbukkanását, és papjaikat óva intették az új vallási tanok gyakorlásától illetve terjesztésétől.⁶⁵ Az új vallási mozgalomhoz csatlakozó lelkészeket ezeknek a tanoknak a nyilvános megtagadására kötelezték. Amennyiben ezt megtették, megrovásban részesítették őket, de folytathatták hivatalukat. Amennyiben viszont ragaszkodtak hitbéli meggyőződésükhöz, szigorú ítéletnek vetették alá őket.

Ennek az állásfoglalásnak tükrében a falubeli parókus lelkészt az egyházi bíróság „megfosztotta palástjától” és eltiltotta a protestáns egyházi szolgálattól. Ezzel az ítélettel többet nem tartozott a protestáns egyház lelkészi karába. November 11-én a segédlelkész, a püspöknek címzett levelében, önként lemondott a további protestáns lelkészi szolgálatról, s kilépett a protestáns egyházból.⁶⁶ A lelkész csoportjából induló két fiatal teológus-lelkész nyilvánosan visszakozott, hitvallást téve a protestáns egyház mellett, így ők maradhattak a protestáns teológián. A harmadik fiatal lelkész, aki a lelkész hatására lépett a papi pályára, megtagadta a protestáns egyház követelését, s a szász egyház lelkészei közé lépett át.⁶⁷

A püspökség új lelkész házaspárt nevezett ki a faluba. Ekkor a karizmatikus csoport kivált a protestáns gyülekezetből.

A Presbiteri Jegyzőkönyvben több visszhangja is volt a pernek:

„(...) presbiter tiltakozik, az 1997. november 5-6-án(!) tartott Egyetemes Lelkészerőkezleten hozott határozat ellen. Nem tartja helyesnek, hogy a lelkészi kar döntött az (falubeli) gyülekezet által megválasztott lelkész (lelkészek) fölött. Kifogásolják, hogy nem vették figyelembe, hogy a lelkészt a gyülekezet választotta és csak neki áll jogában őt elbocsátani. (Az akkori helyettes)⁶⁸ lelkész szerint a

⁶⁴ Ennek a jegyzőkönyvnek az anyaga nem publikálható.

⁶⁵ Az erdélyi katolikus egyház a protestáns egyházakkal szemben elfogadta a karizmatikus mozgalom, a megalakult karizmatikus csoportokat saját keretén belül tartotta meg. Így a nagyváradi Erdélyi Katolikus Karizmatikus Megújulás Ifjúsági Szolgálat, és a kolozsvári karizmatikus közösség is ezekhez tartozik

⁶⁶ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácsterem 1998. március 7. 310-315. o.

⁶⁷ A szász egyháznak nem voltak fenntartásai a karizmatikus mozgalommal szemben.

⁶⁸ A fiatal lelkész házaspár kinevezéséig eltelt hetekben a közeli város lelkésznöje teljesített szolgálatot a faluban.

kialakult helyzetért a helyi lelkészek a felelősek. Elhangzott, hogy a döntésben még a Presbitériumtól nem kértek véleményt.

Ap. csel. 5:38-39 felolvasása után Presbitérium egyhangúan kimondja, hogy túl súlyos a Kerületi Határozat.”⁶⁹

A további presbiteri gyűlések már az újonnan kinevezett lelkész elnökletével folytak. Ezeken az alkalmakon sorozatosan előkerült a karizmatikus csoporthoz tartozó presbiter tagok és egyházi alkalmazottak (a karizmatikus csoporthoz tartozó takarító és harangozónők) elbocsátása. Az egyházi alkalmazottakat elbocsátották rövid időn belül, a presbitereket pedig – miután nem vettek részt a további gyűléseken – póttaggal helyettesítették.

„(Presbiter) javasolja a presbitérium kibővítését 20 személyre. A jelenlevő meghívottak kéri azon presbiterek kicserélését, akik a karizmatikus csoporttal szimpatizálnak. A lelkész ismerteti ezzel kapcsolatos szabályzatokat, eljárásokat: presbitereket a következő választásig nem lehet kicserélni; akik lemondanak presbiteri tisztségükről a választás előtt, azokat póttaggal lehet helyettesíteni, az új választásig.”⁷⁰

„A jelenlevők tudomásul veszik, hogy a presbiterek számát ki kell bővíteni 20 személyre. A meghívottak kihangsúlyozzák; a jelenlegi presbitérium – és pedig akik szimpatizálnak a karizmatikus csoporttal – kicserélését az áprilisban sorra kerülő választásokon.”⁷¹

Az 1998 áprilisában megtartott presbiteri gyűlésen újra felvetődött a női presbiterek kérdése is. Többen is azt javasolták, hogy határozatba fektessék, hogy a presbitériumba csak férfitagokat választhassanak, mindezt azzal indokolták, hogy a nők feladata a „Jótekonysági Bizottság”-ban való ténykedés:

„A bővített presbitérium javasolja, hogy presbiterek ezentúl csak férfiak legyenek, hiszen a „Jótekonysági bizottságban” csak nők vannak.

A bővített presbitérium egyhangúan elfogadta és megszavazza, hogy a presbiterek csak férfiak legyenek, a „Jótekonysági Bizottságban” csak nő tagok legyenek.”⁷²

A határozathozatal után, április 26-án, megtartották a templomi közgyűlést. S bár a javasolt listán még szerepeltek női presbiterek is,⁷³ a választás végeredményeképpen nők nem kerültek be sem tisztviselői, sem presbiteri pozícióba.⁷⁴ Kilenc tisztviselő, 15 presbiter és 2 póttag alkotta az új presbitériumot.⁷⁵ Ezek mindegyike férfi volt.

A presbiteri gyűlésen az ügyvel kapcsolatos utolsó határozat a következő volt:

„Az egyháztanács a püspökség kérésére a polgármesteri hivatallal karöltve tiltsa

⁶⁹ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácssterem 1997. november 16. 301-303. o.

⁷⁰ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácssterem 1998. január 11. 303-307. o.

⁷¹ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácssterem 1998. január 28. 307-310. o.

⁷² Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácssterem 1998. április 24. 324-328. o.

⁷³ Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácssterem 1998. Március 8. 315-319. o.

⁷⁴ Presbiteri Jegyzőkönyv, gyülekezeti közgyűlés, Protestáns templom 1998. április 26. 328-333. o.

⁷⁵ Presbiteri Jegyzőkönyv, gyülekezeti közgyűlés, Protestáns templom 1998. április 26. 328-333. o.

meg és ne engedélyezze (a volt lelkész) letelepedését (a faluban).”⁷⁶

A protestáns gyülekezetből kiszakadt 30-60⁷⁷ fős karizmatikus csoport először az egyik, gyülekezetükbe tartozó családnál tartották istentiszteleteiket. Ám ez a család egy év múlva kivált a karizmatikus csoportból s nem engedték meg többet a csoportnak, hogy istentiszteleti alkalmait házukban tartsa. Ezután a lelkész kezelésében maradt malom és pékség épületében gyűltek össze. Ám ez a falu határán kívül esett, s főleg az idős tagok számára nehezebben volt megközelíthető. Így két év múlva egy Magyarországon élő falubelitől béreltek házat, s ott létesítettek imaházat. 2004-től a pékségben templomot építettek s ott tartották istentiszteleti alkalmait.

Ezeken a helyeken a volt protestáns lelkész, ahogy a karizmatikus csoport tagjai nevezték, a Pásztor, vezetésével istentiszteleteket illetve missziós alkalmakat tartottak. Többször tartottak istentiszteletet a falut környező dombokon, ahol hatalmas erősítők segítségével hirdették az igét. Nyáron folytatták erdei táborozásukat, s a tagok száma ekkor már kibővült más településekről származó magyar, román és cigány hívőkkel. Ezeken a táborokon a fiatalok és néhány idős asszony „újrakeresztelkedett”, kinyilvánítva és vállalva gyülekezetük előtt „megtérésüket”.

A csoportba tartozó fiatalok ettől kezdve nem fizették az egyházi adót és nem látogatták a templomot, ezzel is kinyilvánítva kiszakadásukat a protestáns egyházból. Az idősebbek közül többen hónapokig részt vettek mind a protestáns egyház, mind pedig a karizmatikus csoport istentiszteleti alkalmain. A végső szakadás a csoportban bent maradó tagoknál akkor következett be, amikor a karizmatikus istentisztelet időpontját a protestáns istentisztelet időpontjára tették át. Ekkor néhány idős asszony „visszatért” a protestáns egyház kebelébe. A karizmatikus csoport tagjainak létszáma pedig állandósult. Töretlen aktivitásuk hozzájárult ahhoz, hogy a konfliktus a protestáns és a karizmatikus gyülekezet között élő maradt, a szunnyadó ellentéteket hamar lángba borította a karizmatikus csoport egy-egy látványosabb megmozdulása. Bár a kezdeti, szinte tetteles ellentétek mára lecsillapodtak, de a falu nyilvános tereit elfoglaló megmozdulásaik minden esetben verbális összeütközésekhez vezettek.

A protestáns gyülekezet új lelkész házaspárja a közösség újrakovácsolását tűzte ki céljául. Ennek ideája elterjedt a faluban, s civil szervezésű megmozdulásokat hozott létre, mint például a falunapok megszervezését, színjátszó kör, táncscsoport szervezését. A vallási mindennapok hagyományos istentiszteleti és szertartásai rendje visszaállt. Újraindították a szombat esti istentiszteleti alkalmakat, új kántort szerződtettek, aki orgonán kísérte a gyülekezet énekét. A protestáns gyülekezet életéből eltűnt a Piros Könyv, s csak a Protestáns Énekeskönyv dalait énekelték az istentiszteleteken. A hangos, szabad fogalmazású ima is kimaradt a liturgiából. A lelkész prédikációi a Biblia magyarázataira szorítkoztak. A templom látogatottságának „szabályai” megmaradtak: téli időszakban és nagy ünnepeken megtelik Isten háza, míg nagymunkaidőben vagy szombat este gyér az istentiszteleteken részt vevő hívek száma.

⁷⁶Presbiteri Jegyzőkönyv, presbiteri gyűlés, Tanácssterem 1998. május 21. 333-336. o.

⁷⁷ Ennek létszáma bizonytalan. Feljegyzett számok nincsenek, az interjúkból pedig ellentmondásos adatok derülnek ki.

A karizmatikus mozgalom Pásztora által elterjesztett vallásgyakorlati sajátosságokra a protestáns gyülekezet azonban a mai napig érzékenyen reagál:

„Itt lehetett volna rosszabb helyzet is. Olyan szempontból, hogy szétfűződött volna teljesen a nép, mert így sem vagyunk nagyon összetartók, mondjuk, akármilyen összejövetel, de utolsó percen is összetesszük a vállunkat, és valamit csak csinálunk a faluért. De akkor már annyira elvolt mindegyik kénytelenedve, hogy senki nem akart semmit csinálni, sem egyházi úton semsehogy. (...) S ilyen rockos menet a templomban vagy ilyen gitár? Ilyet ne mutass a (falubeli) népnek, mert valósággal visszataszítóan fogadják, mert ez történt abba a 10 évbe. S a templomba is, hogyha ilyen magyarországiak jönnek, s gitároznak, ha csak gitároznak rendesen, s komolyan viselkednek, akkor jó, de ha már kihívóan viselkednek, s kezdik rázni magikat? Akkor nem, kész! Tapsolunk-e? Kifelé, mert ezek nem idevalók! Megmaradott ez a félelem a népbe, mondom, mert hát mögül így hallatszik.”

(M. T. középkorú, protestáns nő, 2006)

A karizmatikus mozgalom története rámutatott arra, hogy az ellentét mélyén összetett társadalmi-kulturális konfliktus húzódott meg. A karizmatikus mozgalom új normarendszert honosított meg a faluban a hagyományos paraszti normarendszer mellett. Megjelentek a modern világ életmintái, az új, aktív, vezető nőtípus, a közösség tagjainak életét a legapróbb mozzanatokig szabályozó pap, a mezei munkák által beosztott mindennapoktól eltérő új életvitel, a szabad, rokonságtól független gyereknevelés. A nagyvárosokban iskolázott karizmatikus fiatalok által meghonosodott a „nagyvárosi magatartás” és a vallási élet modern megélése, az új vallási mozgalom életszemléletének hatását magán viselő külső és belső jegyeiben is „más”, „új vallásosság”. Mindez ellentétbe került a falusi protestáns közösség a rokonsági szervezeten, a szigorú munkaetikán és a szent és a profán egyensúlyán alapuló hagyományos szervezeti rendjével.

A konfliktus oka első pillantásra vallási nézeteik és vallásgyakorlatuk különbözőségében rejlett, hiszen az új csoport, a karizmatikus megújulási mozgalom követője, míg a falu többsége a protestáns egyház tagja volt. A „vallási konfliktus” mélyebb vizsgálata után világossá vált, hogy ellentéteik nem pusztán a vallási másként gondolkodásból fakadnak; valójában összetett társadalmi és kulturális nézetrendszerek ellentétét fejezik ki. A konfliktus elemzése rávilágított a hagyományos paraszti világ működésére, illetve arra, hogy a perifériáján megjelenő „modern-másságot” hogyan kezeli, illetve milyen módon próbálja meg elhelyezni mindennapi kultúrájában.

Egy közösségi konfliktus a közösség együttélési rendszerének sok pontját hozhatja felszínre. Egy zárt közösség vallási konfliktusa nem csak a vallásgyakorlat Szent terén okoz feszültséget, hanem a profán világában is, hiszen a szentnek és a profánnak szigorúan szabályozott ideje és tere van. Úgy vélem, az új vallási mozgalom által gerjesztett konfliktus felszínre hozta a protestáns közösség normarendszerének rejtett vonásait is. A mindennapitól eltérő történések olyan hagyományos-szabályrendszer „frissítést” eredményeztek, melyeknek megismerése a konfliktus kirobbanása nélkül

lehetetlenné vált volna egy külső szemlélő számára. A konfliktus elemzése segítségével volt protestáns beszélgetőtársaimnak abban, hogy a közösségi együttélési rendszerüknek szabályait verbalizálják, hogy vallásgyakorlatuk törvényeit megfogalmazzák és hogy társadalmi, közösségi, nemi szerepeiknek rendszerét bemutassák nekem. Mindezt a konfliktus viszonyítási pontjai mentén tették meg. Az új vallási mozgalom tagjaival készített interjúim megmutatták, hogy a csoporthoz csatlakozó fiatal és idős protestáns embereket milyen célok mozgatták, milyen elvárások ösztönözték abban, hogy protestáns közösségük profán és szent viselkedési normarendszerét felülírják, s szembeszálljanak annak megkövetelt normáival.

* * *

Felhasznált irodalom

- Báder Szabolcs (2005): A nyelveken szólásról. Online <http://hill-missio.uw.hu/>
- Bartha Tibor (1980): Az egyház megújulása és a karizmák. *Theológiai Szemle* 5. 257-265.
- Bartus László (1999): *Fesz van. A Hit Gyülekezetek második arca*. s.l.
- Beckford, James (1985): *Cult Controversies: The Societal Response to the New Religious Movements*. London: Tavistock.
- Benedict, Heron, M (1995): *Katolikus karizmatikus megújulás*. Marana Tha, Budapest
- Bennet, Dennis (s.n.): *Nem részek ezek. Apostolok Cselekedetei 2. rész 15. vers*. Szerzői kiadás, s.l.
- Bolyki Tamás (szerk.) (2000): *A Világ legnagyobb szektái*. 2010 Alapítvány, Budapest
- Boross Géza (1978): A karizmatikus mozgalmak. *Theológiai Szemle* 1-2. 152-158.
- Bosworth, Fred (1996) *Krisztus a gyógyító*. Hit Gyülekezetek Kiadó, Budapest
- Cawthorne, Nigel (2003a): *Szekták 1*. Ventus Libro Kiadó, Budapest
- Cawthorne, Nigel (2003b): *Szekták 2*. Ventus Libro Kiadó, Budapest
- Dani László (1991): A századelei ébredés hatása a családi kegyesség gyakorlatára Vaján. In: Dankó Imre – Küllös Imola – Molnár Ambrus (szerk.) *Vallási Néprajz V. Jubileumi kötet. Tanulmánygyűjtemény a Doktorok Kollégiuma Egyházi Néprajzi Szekciója tevékenységének 10. évfordulójára*. Debrecen
- de Rosa, Giuseppe (1991): *Vallások, szekták és a kereszténység*. Szent István Társulat, Budapest
- Eimuth, Kurt-Helmut (1999): *A szektások gyermekei*. Herder Ecclesia/Kairosz, Budapest
- Féja Géza (1957): *Viharsarok*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest
- Fekete Péter (1993): *Az egyház és a szekta*. Kálvin János Kiadó, Budapest
- Gacsályi Gábor (1991): A népi vallásosság közösségteremtő ereje a II. világháború után Derecskén. In: Dankó Imre – Küllös Imola – Molnár Ambrus (szerk.) *Vallási Néprajz*

V. Jubileumi kötet. *Tanulmánygyűjtemény a Doktorok Kollégiuma Egyházi Néprajzi Szekciója tevékenységének 10. évfordulójára.* Debrecen. 363-378.

Gandow, Thomas (1997) Az új vallási mozgalmak panorámája. In: (Ökumenikus munkacsoport szerk.) *A vallásszabadság a mai demokráciában. A Dobogókőn 1997. szeptember 21-25. napjain tartott „A vallásszabadság és új vallási mozgalmak” című nemzetközi ökumenikus konferencia anyaga.* 1997 Ökumenikus Tanulmányi Füzetek 16. szám, Ökumenikus Tanulmányi Központ. 23-37.

Gordon, Suzanne (1980): You Can't Go Home Again. Working Papers. *A New Society*, 7(4):10-12

Horváth Andrea (é.n.) *Istenkeresők. Riportkönyv a magyarországi szektákról.* Horizont Kiadó, Budapest

Horváth Zsuzsa (1995): *Hitek és emberek.* ELTE, Szociológiai és Szociálpolitikai Intézet, Budapest

Hunter, James (1981): The New religions: Demodernization and the Protest Against Modernity. In: Bryan Wilson (ed.) *The Social Impact of New Religious Movements.* New York: Edwin Mellen 1-20.

II. János Pál pápa 1998 *Levél.* (L'Osservatore Romano Nr. 23.) Online: Kardos László – Szigeti Jenő (1988): *Boldog emberek közössége: a magyarországi nazarénusok.* Magvető Könyvkiadó, Budapest

Kardos László (1969): *Egyház és vallásos élet egy mai faluban (Bakonycsernye).* Kossuth Könyvkiadó, Budapest

Kovács Gábor (1980): Tűzkeresztség. Katolikus identitás és pneumatikus tapasztalat. *Vigilia* 8. sz. 521–530.

Kovács Gábor (1999): *A szabadító ima legitim formái.* Mentor, Marosvásárhely

Kovács Imre (1989): *A néma forradalom.* Cserépfalvi-Gondolat-Tevain, Budapest

Küllös Imola (1991) Borku Mariska, egy parasztproféta tevékenysége és hatása Kárpátalján (Esettanulmány) In: Dankó Imre – Küllös Imola – Molnár Ambrus (szerk.) *Vallási Néprajz V. Jubileumi kötet. Tanulmánygyűjtemény a Doktorok Kollégiuma Egyházi Néprajzi Szekciója tevékenységének 10. évfordulójára.* Debrecen. 339-362.

Küllös Imola (1999): Egy református parasztproféta Mária- látomásai. In: Benedek Katalin - Csonka-Takács Eszter (szerk.) *Démonikus és szakrális világok határán. Mentalitástörténeti tanulmányok Pócs Éva 60. születésnapjára.* MTA, Néprajzi Kutató Intézet, Budapest, 441-454.

Leary, Timothy (2003): *Az extázis politikája. Drog, tudat, vallás.* Edge 2000-NDI, Budapest

Lipthay Endre (elolvasva: 2008. március 5.) *Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség.* Online: <http://www.emberfia.hu>

Lipthay Endre (elolvasva: 2008. március 5.) *Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség.* Online: <http://www.emberfia.hu>

Lugosi Ágnes, Lugosi Győző (szerk.) (1998) *Szekták- Új vallási jelenségek.* Pannonica Kiadó

Máté-Tóth András (megnézve 2008. február 4.): *Kultuszok és új vallási mozgalmak terminológiája*.

Online: http://www.vallastudomany.hu/Members/matetoth/vtmtadocs/mta_terminologia

Melton J. Gordon (1987): How New is New? The Flowering of the „New Religious Consciousness since 1965. In: David G. Bromley – Philip H. Hammond (ed.) *The Future of New Religious Movements*. Macon, GA: Mercer University Press 59-79.

Mezei Andrea (1994): Szekta és egyház a rendszerváltás után. *Társadalmi Szemle* 3. 44-53.

Minden vallás egyház? : tájékozódás a mai vallási pluralizmusban (1996) Az Ökumenikus Tanulmányi Központ kiadványa, Budapest

Minden vallás egyház? : tájékozódás a mai vallási pluralizmusban (1996) Az Ökumenikus Tanulmányi Központ kiadványa, Budapest

Nagy Péter (elolvasva: 2008. március 7.): *Milyen Egyházban élünk?*

Online: <http://parokia.net/publicate/diagnozis01.html>

Németh Géza (1996): *Destruktív kultuszok*. Királyhágómelléki Református Egyházkerület, s.l.

Németh Sándor (elolvasva: 2008. február 3.) *A szél fúj II. rész*. Online: <http://www.epa.hu>

Ötvös László (1991): A Károlyi Biblia a népi kegyességben. In: Dankó Imre – Küllös Imola – Molnár Ambrus (szerk.) *Vallási Néprajz V. Jubileumi kötet. Tanulmánygyűjtemény a Doktorok Kollégiuma Egyházi Néprajzi Szekciója tevékenységének 10. évfordulójára*. Debrecen. 303-328.

Palotay Sándor (é.n.): *Billy Graham Magyarországon*. Magyarországi Szabadegyházak Tanácsa, Budapest

Rajki Zoltán (2005): A magyarországi szabadegyházak nemzetközi kapcsolatainak jellemző vonásai a hatvanas évek második felétől a hetvenes évek végéig. *Egyháztörténeti Szemle* 6. 2.

Rajki Zoltán (2006): A karizmatikus jelenségek és a kommunista állam, avagy az egyháziasítás hatása a pünkösdi mozgalomra. *Pünkösdi.ma* 2006/6. Online: <http://www.ptf.hu/node/87>

Révy Eszter (2001): *Égő életek - Szekták Magyarországon*. Totem Plusz Könyvkiadó, Budapest

Robbins, Thomas - Dick Anthony – Thomas Curtis (1975): Youth Culture Religious Movements: Evaluating the Integrative Hypothesis. *Sociological Quarterly*, 16(1): 48-64.

Robbins, Thomas (1969): Eastern Mysticism and the Resocialization of drug Users. *Journal for the Scientific Study Of Religion* 8(2): 308-317.

Robbins, Thomas (1996): Az új vallási mozgalmak és a társadalom. *Replika* 21-22. 173-209.

Robbins, Thomas –Anthony, Dick (1972): Getting Straight with Meher Baba: A Study of Drug Rehabilitation, Mysticism, and Post_Adolescent Role-Conflict. *Journal for the Scientific Study Of Religion*, 11(2):122-140.

- Róbert Péter (1982): Az élettörténeti módszer– szakirodalmi áttekintés, alkalmazási lehetőségek. *Szociológia* 1. 233–247.
- Stark, Rodney – Bainbridge, William S. (1985): *The Future of Religion: Secularization, Revival, and Cult Formation*. Berkeley: University of California Press.
- Suenens, Leo Jozef (1976): *Új Pünkösd?* Prugg Verlag Einösenstadt
- Süle Ferenc (1996): Adatok szektaképződés mélylélektanához és a fanatizálódás identitáspatológiájához. *Pszichoterápia*. V/5. 299-316.
- Süle Ferenc (1997): *Valláspatológia*. GyuRó Art-Press, Szokolya
- Szász Dániel – Szilczl Dóra (1996): Az új vallási mozgalmakról. *Valóság* 5. 84-92.
- Sziget Jenő (1981b): A pünkösd mozgalom történeti gyökerei. In: uő. „*És emlékezzél meg az útról.*” Szabadegyházak Tanácsa, Budapest 165–185.
- Szigeti Jenő (1979): Útkeresés a római katolikus egyházban. *Békehírnök* 11. sz. 47.
- Szigeti Jenő (1981a): „*És emlékezzél meg az útról.*” Szabadegyházak Tanácsa, Budapest
- Szigeti Jenő (1981c): Az egyházak új irányvétele a felszabadulás után. In: uő. „*És emlékezzél meg az útról.*” Szabadegyházak Tanácsa, Budapest, 213–233.
- Szigeti Jenő (1981d) Az egyházak új irányvétele a felszabadulás után. In: uő. „*És emlékezzél meg az útról.*” Szabadegyházak Tanácsa, Budapest, 213–233.
- Szigeti Jenő (1985) *Fejezetek a H. N. Adventista Egyház magyarországi történetéből*. Budapest
- Szigeti Jenő (1991): A szabadegyházak indulása. *História* 5-6. 17-18.
- Szilczl Dóra (1998): Új vallási fundamentalizmus. In: Lugosi Ágnes, Lugosi Győző (szerk.) *Szekták- Új vallási jelenségek*. Pannonica Kiadó, Budapest
- Takács János (1974): Karizmatikus megújulás az egyházban. *Szolgálat* 22.
- Török Péter (2004): *Magyarországi vallási kalauz*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Vajda Tibor (1975): Hogyan ismerkedtem meg a karizmatikus mozgalommal. *Szolgálat* 26.
- Veér András (2001): *A szcientológia mocsarában: dokumentumok és következtetések*. Art Nouveau Kiadó, Pécs
- Vernette, Jean (2003): *Szekták*. Palatinus Kiadó, Budapest
- Voigt Vilmos (2006): *A vallás megnyilvánulásai*. Timp Kiadó, Budapest
- Whitehead Charles (2003): *A Katolikus Karizmatikus Megújulás természete: Miért vagyunk itt?* Online: <http://www.hhrf.org/szentkereszt/buzamag/megujulas.htm>
- Wimbern, John –Springer, Kevin (1990): *Teljhatalmú evangélizáció*. Z-P Formulár Kiskunfélegyháza

Online források:

www.charismatic.hu

<http://www.hit.hu/index.html>

<http://www.karizmatikus.hu/uzenet.htm>